

KİTLE FONLAMASI YÖNTEMİ İLE ZEKÂT UYGULAMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ

ZAKAT APPLICATION BY CROWDFUNDING: A MODEL PROPOSAL

Hasan KAZAK

Öz

Kitle fonlaması, yatırım ihtiyacı olan bir projeyi veya işi finanse edebilmek amacıyla girişimcilerin büyük insan gruplarından internet tabanlı platformlar vasıtasıyla fon toplamasını ifade eden bir terimdir. Temel mantığı çok daha öncesine dayanmakla birlikte bugünkü manada kitle fonlaması sisteminin temeli 2008’li yıllara dayanmaktadır. O günden bugüne popülaritesi sürekli artmış ve güncelliğini halen korumaktadır. Kitle fonlaması konvansiyonel finans sistemleri açısından olduğu kadar İslami finansal sistemler açısından da oldukça önemlidir. Kitle fonlaması sistemi İslami yasak ve kurallara uyulması halinde İslami sisteme uyarlanabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde İslami finansal sistemler içerisinde kitle fonlamasına dayalı sistem ve uygulamaların kurulması İslam ülkelerinin ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunacaktır. Bu çalışmada İslam’ın en temel emirlerinden birisi olan, İslam ekonomisi ve finans sisteminin temelinde yer alan zekât kurumunun kitle fonlaması yöntemi kullanılarak daha etkin ve verimli şekilde işletilmesine yönelik bir model önerilmiştir. Modelin özellikle İslam ülkelerinin ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kitle Fonlaması, Zekât, Alternatif Finans, Katılımcı Finansman, Dijital Finansman, İslami finans

Jel Sınıflaması: G20, G21, G23, G24, G28, G32, G38, Z12

Abstract

Crowdfunding is a term that refers to entrepreneurs raising funds from large groups of people through internet-based platforms in order to finance a project or business in need of investment. Although its basic logic dates back much earlier, the basis of today’s crowdfunding system dates back to the 2008s. Since then, its popularity has increased continuously, and it still maintains its currency. Crowdfunding is very important in terms of conventional financial systems as well as Islamic financial systems. The crowdfunding system is an Islamic system if Islamic prohibitions and rules are followed. From this point of view, the establishment of systems and practices based on crowdfunding within Islamic financial systems will contribute to the economic growth and

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya Ereğli Kemal Akman Meslek Yüksekokulu/Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü. E-mail: hsnkazak@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0699-5371

development processes of Islamic countries. In this study, a model has been proposed to operate the zakat institution, which is one of the most fundamental orders of Islam and which is at the base of the Islamic economy and financial system, more effectively and efficiently by using the crowdfunding method. It is thought that the model will especially contribute to the economic growth and development processes of Islamic countries.

Keywords: Crowdfunding, Zakat, Alternative Finance, Participatory Finance, Digital Finance, Islamic finance

Jel Classification: G20, G21, G23, G24, G28, G32, G38, Z12

Giriş

Teknolojinin tekâmül süreci, ekonominin farklı sektörlerinde yenilik fırsatları sağlamaktadır. Bilgi Teknolojileri (BT) gelişim ve yenilik süreci, özellikle yüksek güçlü bilgi işlem ekipmanları ve bilgisayarlar, gelişen internet teknolojileri ve her yerde bulunan ağlar, insanların yaşamlarını, özel ve kamu organizasyon faaliyetlerini etkilemiş ve toplumları çarpıcı şekillerde değiştirmiş ve değiştirmeye de devam etmektedir (Horváth, 2008: 3; Kauffman vd., 2017: 1). Teknolojinin gelişimi dünyayı o kadar farklı bir anlamlandırmaya doğru getirdi ki Anderson'a göre artık gelişen teknoloji bilim yapmanın eski yolunu bile değiştirdi, yeni bir paradigma oluşturdu. Google'dan önceki dünya sonraki dünya aynı değil (Anderson, 2008). BT yenilikleri ve ağ teknolojileri insanları bireyler ve gruplar, organizasyonlar ve ortaklıkları ve bir bütün olarak firmalar, endüstriler ve toplum olarak anlamının yeni yollarına yol açmakta ve tüm bu tarafları birbirine kolaylıkla ulaştırmaktadır (Kauffman vd., 2017: 1). BT yenilikleri bir çok alanda olduğu gibi sosyal ağlar konusunda da gelişmeler sağlamış, bir bilgi teknolojisi yeniliği olarak internet tabanlı sosyal ağlar, bir organizasyonun hem iç hem de dış paydaşlarına bilgi sunmak ve paylaşmak için fırsatlar oluşturmuş ve profesyonel alanda çok yönlü sosyal ağların kullanımı giderek artan bir hızla yayılmaya devam etmektedir (Caron-Fasan vd., 2020: 1-2).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişimi ve yayılması işletmeden işletmeye (B2B), işletmeden tüketiciye (B2C) ve tüketiciden tüketiciye (C2C) işlemlerden en son olarak işletmeden devlete (B2G) işlemlere kadar çok çeşitli işletme türleri tarafından kullanılır hale gelmiştir. Finans sektörü de bu gelişmelerin merkezinde yer almaktadır. Schumpeter (1961)'in bakış açısında girişimcilerin yeniliklerinin, ekonomik yapıyı içsel olarak kökten değiştiren, eski yapıları durmadan yok eden ve yenilerini yaratan bir hareketi yaratan itici güç olduğu varsayılır (Schumpeter, 1961: 63). Bu inovasyona dayalı değişimin temelinde para yer almaktadır. Schumpeter parayı analitik yapısının tam merkezine yerleştirir ve şunu beyan eder: "Ekonomik eylem (...) parayı hesaba katmadan açıklanamaz" (Schumpeter, 1939: 548). Para sisteminin temelinde yer aldığına göre yeniliklerini gerçekleştirmek isteyen girişimciler için kredi veya bir finans kuruluşu tarafından desteklenmek zorunlu bir koşuldur (Schumpeter, 1961: 54-63). Bu noktada bankacılık sistemi önem kazanmaktadır. Schumpeter, kredi oluşturma yani teşebbüsün banka kredisi ile finansmanı gibi ek bir olguyla kapitalist toplumu ticari toplumun özel bir durumu olarak tanımlar (Schumpeter, 1947: 167). O halde ekonomik kalkınmanın temelinde inovasyon ve onun yakıtı da finansal güçtür. Finansal yapının kendisi de bu inovasyonel gelişmelerden etkilenmektedir. Finansal inovasyon çoğu zaman finansa ulaşmanın en düşük maliyetle ve kolaylıkla ulaşma konusundaki gelişmeleri içermektedir. "Finansal sistemin birincil işlevi, belirsiz bir ortamda hem mekânsal hem de zaman içinde ekonomik kaynakların tahsisini ve dağıtımını kolaylaştırmaktır" (Merton, 1992: 12). Van Horne (1985)'a göre finansal

piyasaların amacı, toplumun tasarruflarını, riske göre ayarlanmış getiri temelinde en karlı yatırım fırsatlarına kanallandırmaktır, buna göre finansal inovasyon piyasaları operasyonel olarak daha verimli veya eksiksiz hale getirmek olarak tanımlanabilir (Van Horne, 1985: 621). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişimi finansal sistemlerin de inanılmaz bir hızla gelişmesini sağlamıştır. Ağ teknolojilerinin gelişimiyle birlikte finansal enstrümanlar, para ve para sayılan değerler ülke sınırlarını kolaylıkla aşabilmekte ve artık sınır tanımamaktadır. Bitcoin gibi kripto paralar ve diğer birçok kripto ve sanal para cinsleri hukuksal sınırları bile kolaylıkla aşabilmektedir. Finansal yeniliklere her geçen gün yenileri katılmaktadır. “Yeni ürünler (örneğin, otomatik vevne makineleri veya ATM’ler, kredi ve banka kartları, ayarlanabilir oranlı ipotekler, vb.), yeni üretim süreçleri (örneğin, elektronik ödemeler ve kayıt tutma, otomatik kredi puanlama modelleri, kredilerin menkul kıymetleştirilmesi) şeklinde gruplandırılmıştır. vb.) ve yeni organizasyon biçimleri (örneğin, eyaletler arası bankacılık kuruluşları, geleneksel ve geleneksel olmayan finansal hizmetlere sahip çeşitlendirilmiş bankalar vb.)” (Bos vd., 2013: 1591) her geçen gün finans sektörünü daha çeşitli, etkin ve verimli hale getirmektedir. Finansal inovasyon bugün bu temel hizmetlerin de ötesine geçmiş Fintech (finansal teknolojiler) akıllı almay hızla ilerlemektedir. FinTech’in arkasındaki mevcut finansal inovasyonun daha iyi anlaşılması için, Japonya Merkez Bankası Başkanı Hiroshi Nakaso (2016), bu yenilikleri üç türe/kategoriye ayırdı: “lk kategori, 2008 yılında “bitcoin” kavramıyla icat edilen “blockchain” ve DLT’yi (distributed ledger technology – dağıtılmış defter teknolojisi) içeriyor. İkinci kategoride, bilgi işlem gücündeki çarpıcı artışlara paralel olarak gelişen yapay zekâ (AI – Artificial Intelligence) ve büyük veri analitiği vardır. Üçüncü tür teknolojik yenilik ise, finansal hizmetlere erişmenin yeni araçları haline gelen cep telefonu ve akıllı telefonu içerir. Nitekim, 2007’de “iPhone”un ortaya çıkması, çeşitli finansal hizmetlere erişim için yeni cihaz dalgasını tetikledi ve finans sektörünün iş modellerini etkiledi” (Nakaso, 2016: 2). Tüm bu açıklamalardan da görüleceği üzere finansal teknolojiler gelişen teknolojiye paralel olarak sürekli gelişmektedir.

Finansal gelişmelere paralel olarak yeni gelişen bir diğer alan da bu çalışmanın konusu olan kitle fonlaması yöntemidir. Kitle fonlamasına aşağıda detaylıca değinilmekle birlikte kısaca internet üzerinden kurulan platformlar vasıtasıyla nispeten küçük yatırımcılardan belirli bir hedefe yönelik fon toplama sistemi olarak tanımlanabilir. Bu sistemin en temel özelliği internet ve bilişim sistemlerinin gelişimi ile uygulama alanı bulabilmiş olmasıdır. Tarihte internetin icadından önce bu tür finansman yöntemine benzeyen ve daha çok bağış amaçlı (bir şeyin yapılması veya alınmasının desteklenmesi) uygulamaların olduğu görülse de kitle fonlaması bilgisayar ve internetin gelişimiyle birlikte var olan güncel bir sistemdir.

Bu çalışmamızda İslam’ın beş temel esasından birisi olan zekât müessesesinin daha etkin ve verimli olarak uygulanabilmesi amacıyla kitle fonlama yönteminin zekât sistemine uyarlanması yapılmıştır. Çalışmamızda öncelikle zekât müessesesi işlenmiş sonrasında kitle fonlaması sistemi tanıtılmıştır. Çalışma literatür taramasından sonra kitle fonlaması yöntemi ile zekât fonlarının değerlendirilmesi için bir model önerisi ile devam etmiştir. En son olarak değerlendirme ve sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

1. Zekât

Zekât, İslam’ın beş temel şartından biri olup mükellef olanlar zekât ödemekle yükümlüdür (Döndüren, 2016: 582; Erkal, 2013: 197; Gazzâlî, 2014: 2; Karadâvî, 1984a: 82). Zekât Kur’an-ı kerimde

çoğu zaman namaz ibadetiyle birlikte¹ zikredilmiştir ki bu onun ne derece önemli bir ibadet olduğunun bir göstergesidir. Zekât ibadeti Kur'an-ı Kerimden önce diğer kavimlere indirilen semavi kitaplarda da daha önceki semavi dinlerde de farz olan bir ibadettir². İşlâm bir taraftan bireysel alanlarda düzenleme yaparken diğer taraftan toplumsal alanlarda ve toplumsal yapının temeli olan ekonomi alanında düzenlemeler yapmıştır. İşlâm bütünsel bir yapıyla hayatın her alanını kapsar ve ekonomik yapı gibi tüm insanları etkileyen bir alanı başıboş bırakması beklenemez. Önemine binaen zekât Kur'an-ı Kerim'de belirli olarak otuz defa ve namazla birlikte yirmi yedi defa geçmektedir (Karadâvi, 1984a: 56). Bu nedenle İşlâm ekonomik sisteminin temel yasak ve emri olan faiz ve zekât konuları İşlam ekonomik sisteminin temelinde yer alır. İşte bu iki ekonomik kavramdan zekât bu açıdan oldukça önemlidir.

Zekât teriminin üç farklı anlamı vardır; dilsel, teolojik ve yasal olarak. Dilbilimsel olarak zekât, bir şeyin kirden veya pislikten arındırılması veya temizlenmesi anlamına gelir (Wahab ve Rahman, 2012: 197). Aynı zamanda "bereket, artma, gelişme" gibi anlamları da içerir. Zekât, artan her şey için kullanılan "zekâ" kökünden mastardır ve sözlükte "temizlenme, gelişme, artma, bereket ve övgü" gibi anlamlara gelmektedir (İbn Manzur, 1968). Bu manaların tamamı Kur'an-ı Kerim'de kullanılmıştır. Ekinlerin gelişmesini engelleyen yabancı otlardan arındırılması ve bu temizlik sebebiyle ekinlerin gelişmesi "Zekâ" kökü ile ifade edilir (Karadâvi, 1984a: 51). Nasıl ki ekinler veya yetiştirilmek istenen bitkilerin etrafındaki zararlı otların temizlenmesi verimi artırıyorsa zekât da aynı manada serveti artırıcı bir unsur olarak fonksiyon icra etmektedir. İkinci anlamı teolojik bir açıdan bir bakışla zekât vermekten kaynaklanan manevi arınmayı içermektedir. Aslında birinci ve ikinci anlam iç içe geçmiş durumdadır. Zekât bu anlamlarıyla hem kendisinden ayrılan malı maddi olarak artırmakta, temizlemekte, bereketine vesile olmakta, hem de zekât veren kişinin manen temizlenmesini sağlamaktadır (Mehmet Zihni, 1957: 507). İbn Teymiyye de "Zekât veren kişinin kendisi ve malı tezkiye olur. Manen hem temizlenir hem de çoğalır" demektedir (Karadâvi, 1984a: 52). Serahsi'de aynı manada şöyle demektedir: "Zekât lügatte nema ve ziyade demektir". Birinci manada "Mali ibadetlerde zekât denmesinin sebebi, zekâtın kendisinden verilen malı dünyada çoğaltıp artırmasından", ikinci mana nemalanma ise "ahirette sevaba vesile olmasından" (sevapları artırıp bereketlendirmesinden) dolaydır (Serahsi, 2001). Burada zekâtın birinci fonksiyon Kur'an-ı Kerim'de "Mallarını Allah yolunda harayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/261) ve yine "...Başkaları için ne harcarsanız Allah onun yerine yenisini verir. O rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe'; 34/39) vb. ayetler ile açıklanırken ikinci fonksiyon "Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al..." (Tevbe, 9/103) ifadesiyle açıklanmaktadır.

1 "Namazı kılın, zekâtı verin..." (Bakara,2/43; 110;177;277; Nisâ, 4/77;162; Mâide, 5/12;55) vd.

2 "Hani, biz İşrailoğulları'ndan, 'Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz,namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz' diye söz almıştık (Bakara,2/83).

"Andolsun, Allah İşrailoğulları'ndan sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci - başkan - seçmiştik. Allah şöyle demişti: 'Sizinle beraberim. Andolsun eğer namazı kular, zekâtı verir?' (Mâide : 5/12)

"Kitap'ta İsmail'i de an. ... Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi..." (Meryem, 19/54) vd.

Ayrıca İncil'de zekâta benzer bir yardım şekli olarak şu ifade geçmektedir: "Haftada iki kez oruç tutuyorum ve aldığım her şeyin onda birini veriyorum" (Bible, Luka 18:12)

Üçüncü bakış açısı olan hukuken zekât kavramı belirli bir mülkün mülkiyetinin belirli koşullar altında belirli kişilere devredilmesi anlamına gelir (Wahab ve Rahman, 2012: 197). Şeriat dilinde zekât “Allah (c.c.)’ın layık olanlara verilmek üzere farz kıldığı ve belirli şartlarda zengin sayılan kişilerin malından alınan muayyen bir paya verilen isimdir. Bu payı hak sahiplerine verme işine de zekât denir.” (Karadâvî, 1984a: 51). Bir başka tarifte zekât; “Belli mal türlerinin belirli bir bölümünü, Allah Teâlâ’nın belirlediği bir kısım Müslümanlara mülk olarak vermektir” (Döndüren, 2016: 579).

Bazen Kur’an-ı Kerim’de ve Resulullah (sav) dilinde hem farz olan hem de nafîle olan mali ibadetler sadaka adı altında bahsedilir. “Zekât da sadaka manasındadır, her ikisi de aynı şeye isim olarak verilmiştir. Zekât hakikaten ve hükmen çoğalma kabiliyeti olan, sahibi tarafından meşrû yollardan kazanılan mallardan alınan ve lâyük olanlara bir yardım anlamı taşıyan farz ibadettir” (el-Ahkâmü’s-sultâniyye) (Erkal, 2013: 197). Maverdi de “Sadaka zekâttır ve zekât sadakadır. İsim değişik, müsemma birdir” (Maverdi, 1989) demektedir. Sadaka zekât kelimesinden daha geniş kapsamlı olup tüm mali ibadetleri içermektedir. Hatta sadaka mali ibadetler yanında mali olmayan unsurları da bünyesinde barındıran çok geniş bir kavramdır. Hadislerde sadaka “Allah’ın (cc) hoşnutluğunu kazanmaya vesile olan her türlü hayırlı söz ve eylemi içine alacak geniş bir kapsamda kullanılmış”, “özveri ve yardım duygusu ile yapılabilecek işlerin maddî imkânla sınırlı olmayıp samimiyet ve dürüstlük temeline dayalı her davranış” sadaka kavramı içerisinde değerlendirilmiştir (Duman, 2008: 383). Zekât ise sadece farz olarak verilen mali ibadetleri kapsamaktadır. Bu nedenle sadaka kelimesi çok geniş çerçevesiyle farz olarak verilen zekât kelimesini de kapsar.

Zekât şartlarına haiz, aslî ihtiyaçlar dışında nisap miktarına ulaşan ve ilk defa zekât mükellefi olacaklar için üzerinden bir yıl (kameri yıl) geçmiş bulunan mala sahip olan (mülkiyetine sahip olunan) âkıl bâliğ ve hür her Müslüman üzerine farz olan mali bir ibadet şeklidir. Zekât sadece Müslümanlar üzerine bir yükümlülük olup gayrimüslimlere farz değildir (Karadâvî, 1984a: 103). Görüldüğü zekât sadece zengin olan Müslümanlar üzerinde şartlarını taşımaları halinde bir yükümlülüktür. İslam’a göre Müslüman olmayanlar (diğer din mensupları ve hiç inananlar dahil) ve fakir olanlar (nisap miktarı mala sahip olmayanlar) zekât mükellefi değildirler. İslam zengin Müslümanların bir bağış hüviyetinde değil, onların malları üzerinde fakirin bir hakkı olarak zekâtı emretmektedir Kur’an-ı Kerim’de “...Onlar, mallarında; isteyenler ve (isteyemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir.” (Meâric, 70/24) buyurularak, fakirlerin zengin Müslümanların malları üzerindeki hakkı açıkça vurgulanmıştır.

Zekât müessesesi İslâm’ın temel emirlerinden birisi olarak toplumsal birçok faydayı bünyesinde barındırır. Hiç şüphesiz bunlardan en önemlisi toplumda ekonomik açıdan zayıf durumda olanların zenginler tarafından görülüp gözetilmesinin sağlanmasıdır. Fakat zekât bu temel ve görüntüdeki faydadan çok daha derin unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bu etkiler şu başlıklar altında incelenebilir (Kazak vd., 2020; Kazak ve Okka, 2022: 238-240):

- i. Zekât müessesenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi:

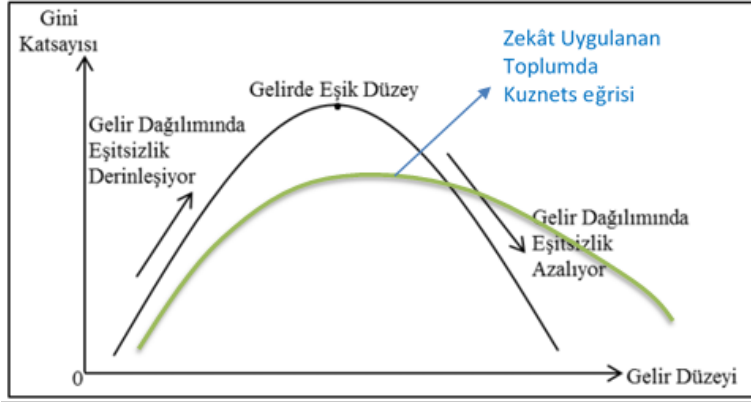
Zekât ibadetinin en görünürdeki ve çokça konuşulan etkisi gelir dağılımı üzerindeki etkisidir. Zekât daha önce de belirttiğimiz gibi zenginlerden alınıp fakirlere verilen mali bir ibadettir. Bu

ibadet şeklinde İşlam'a göre zengin sayılan Müslümanlar gerekli nitelikleri taşıyan, nisap miktarına ulaşan, ilk defa zekât mükellefi olacaklar açısından üzerinden bir yıl (kameri yıl) geçmiş bulunan ve mülkiyetlerinde bulunan ekonomik varlıklar üzerinden fakirin hakkı olarak (bir yıllık asgari geçimleri dışında nisap miktarı altında varlığa sahip olanlar) sahip oldukları zekâta tabi varlıklarının %2,5'luk kısmını fakirlere vermelerini ngren mali bir yükümlülüktür (%2,5 asgari tutar olup ayrıca değişik varlıklar üzerinde değişik oranlar söz konusudur). Görüleceği üzere zekât ibadeti ile toplumun alt gelir seviyesindeki bölümlerine zenginlerin mallarının bir kısmının dağıtılması emredilmektedir.

Gelişmemiş ve geri kalmış toplumlarda olduğu gibi, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda da gelir dağılımında eşişsizlik, adaletsizlik söz konusudur. Gelişmekte olan toplumlarda gelir dağılımındaki adaletsizliğin trendini Kuznets'in ters-U ilişkisi oldukça güzel tanımlamaktadır. Kuznets'e göre ekonomik gelişmenin başlangıç aşamalarında ekonomik büyümeyle birlikte gelir dağılımındaki denge-sizlik ve adaletsizlik zengin lehine, fakir aleyhine artmaya başlar. Bu gelir eşişsizliğinin ekonomik büyümeyle birlikte artışı bir süre sonra durur ve oluşan milli gelir toplumun tüm kesimlerine yayılmaya başlayarak gelir eşişsizliği azalma eğilimi gösterir. Ekonomik gelişmenin farklı aşamalarında gelir eşişsizliğinin izlediği bu yol ters-U şeklinde bir grafiksel görüntü oluşturur. Bu hipoteze göre, bir ekonomi geliştikçe (sanayileşme, tarımın makineleşmesi vb. gelişmelerle milli gelirin artması) piyasa gleri ekonomik eşişsizliği önce artırır, sonra azaltma eğilimine girer. Kuznets bu eşişsizliği **GINI** katsayısı ile ortaya koymaktadır. **GINI** katsayısı maksimum noktaya ulaştıktan sonra ekonomik gelişmenin devam etmesiyle birlikte düşme eğilimine girer. İşte bu noktadan sonra o toplumda oluşan milli gelir toplumun tüm kesimleri tarafından hissedilmeye başlar. Bu etki "**Damlama etkisi**" olarak adlandırılmaktadır. "**Damlama etkisi**" gerçek manada eşiş düzeyden sonra görülmeye başlar. "Kuznets eğrisi"nin ortaya konulduğu zamandaki görünen bu etkisi daha sonraki çalışmalarda ekonomik gelişmeyle birlikte gelir eşişsizliğinin azalmadığı hatta arttığını söyleyen çalışmalarla eleştirilse de bu ülkelerde de zaman içerisinde (istenilen boyutta olmasa da) damlama etkisinin görüldüğü söylenebilir.

İşlam ekonomi sisteminde konvansiyonel ekonomi sisteminden farklı olarak – diğer birçok unsurla birlikte – nemli bir düzenleyici unsur olarak zekât kurumunun da ekonomi üzerinde ilave bir etkisi söz konusudur. Bu etkilerden belki de en önemlisi – tüm toplumu etkileme potansiyelinden dolayı – klasik ekonomik sistemlerden farklı olarak zekât ibadetinin tam olarak uygulandığı İşlam toplumlarında "damlama etkisi" ok daha erken oluşmaya başlayacaktır. Bu sistemde zenginleşen Müslümanların gelirinden ortalama %2,5'luk bir oran düşük gelirli olan (bir yıllık geimlikleri haricinde nisap miktarı mala sahip olmayanlar) kesimlerin hakkı olarak dağıtılmaktadır. Dolayısı ile zenginleşmeyle birlikte oluşan toplumsal refahtan gelir seviyesi düşük olan gruplar – klasik ekonomik sistemlerdekine göre – ok daha erken istifade etmektedirler. O halde İşlam toplumlarında Kuznets eğrisi klasik ekonomi sistemlerinden farklı bir şekilde oluşacaktır. Ekonomik sistem içerisinde zekât ibadetinin devreye girmesi sonucunda Kuznets eğrisi aşağıdaki şekilde (şekil 1) bir değişim geçirecektir.

Şekil 1. Zekât Uygulanan Toplumda Kuznets Eğrisi

Kaynak: Kazak vd., 2020: 63

Şekilde görüleceği üzere İslam toplumlarında zekât GINI katsayısını daha yumuşak bir hale getirecek GINI katsayısının maksimum seviyesini aşağıya doğru çekmekte ve damlama etkisinin daha erken oluşmasını sağlamaktadır. Ekonomik büyümenin alt kesimlere daha fazla yayılması aynı zamanda ekonomik büyüme ve kalkınma sürecini de olumlu yönde etkileyecektir. Bu durum sosyal adaletin ve toplumsal barışın sağlanmasına da hizmet edecektir. Toplumun değişik gelir tabakaları arasındaki kin, nefret ve kıskançlıkları da azaltacaktır. Bu haliyle İslam ekonomisi ve finans sistemi oluşabilecek ekonomik ve sosyal birçok sorunu çözmeye katkıda bulunmaktadır.

ii. Zekât Kurumunun Ekonomik Büyümeye Katkısı:

Zekât kurumunun adil gelir dağılımının sağlanmasına yönelik etkisi çokça dile getirilen bir yönü olup bu etkinin ekonomik, toplumsal ve sosyal yönü yukarıda kısaca açıklanmıştır. Fakat bu etki zekâtın sadece bir yönünü göstermektedir. Zekât bunun çok daha ötesinde birçok faydayı daha bünyesinde barındırmaktadır. Hiç şüphesiz bu katkıların en önemlilerinden birisi zekâtın ekonomik büyümeye olan doğrudan katkısıdır. Zekât sahip olduğu algoritma ve matematiksel yapı ile ekonomik büyümeyi doğrudan desteklemektedir. Elbette ekonomik büyümeyle birlikte ayrıca en bilinen özelliği olan gelir dağılımındaki adaletin sağlanması etkisi de ayrıca oluşacaktır. Bu durum sinerjik bir etki meydana getirecektir.

İslâm'ın namazla birlikte zikredilen en önemli emirlerinden birisi olan zekât yakından incelendiğinde ekonomik büyümeyi gerçekleştiren değişik bir algoritma ve matematikle çalıştığı görülür. İslam ekonomiden servetin çekilmesini ve yastık altında tutulmasını istememekte bu duruma yol açan unsurları sınırlamakta ve yasaklamaktadır. Örneğin ihtikar (stokçuluk) çok büyük bir günah olarak görülmektedir. İslâm ekonomik unsurların (servet, mal, işgücü vd.) piyasaya arz edilerek serbest piyasa ekonomisi içerisinde serbestçe fiyat ve piyasa oluşumlarına katkıda bulunmasını istemektedir. İşte bu noktada zekâtın şöyle bir rolü ortaya çıkmaktadır. Servet ekonomik süreçlere dahil edilip bunun karşılığı olarak büyüdükçe – sabit yatırımlar zekâta tabi olmadığı için – zekât matrahı ve

dolayısıyla oranı küçülmekte ve ödenecek zekât azalmaktadır. Bu ilk bakışta fakirlerin aleyhine gibi görüñse de toplumsal kalkınma sürecini mucizevi bir şekilde desteklemektedir. Bu süreçte toplumsal yapıyı güçlendirecek, ekonomik güce daha fazla katkıda bulunacak, katma değer üretecek unsurlardan daha az zekât alınmakta ve böylece zengin Müslüman bireyler bu alana doğru yönlendirilmektedir. Servet ekonomiden çekilerek âtil hale getirildiğinde ise bu servetin tamamı zekâta konu olmakta böylece zekâtın yüzdesel oranı daha büyük hale geldiğinden dolayı cezalandırıcı servet azaltıcı etkisi ortaya çıkmakta ve bireyler daha büyük miktarda zekât ödenmektedirler. Servet ekonomiye kazandırıldıķça zekâtın yüzdesel oranı küçülmekte ve bu durum yatırımları destekleyici bir fonksiyon icra etmektedir³.

iii. Zekât Kurumunun Talep Artışı Kaynaklı Büyümeyi Teşvik Etmesi:

Enflasyon her ne kadar çok kötü bir üne sahip olsa da belirli bir seviyedeki enflasyonun ekonomik büyümeyi destekleyici bir fonksiyon icra ettiği bilinmektedir. Enflasyonun talep artışını sağlayıcı bir özelliği vardır. “Artan talep üretim artışını, artan üretim de istihdam artışını ve artan istihdam da milli gelirin artışını sağlar. Ekonomik depresyon dönemlerinde işgücü istihdamında azalma meydana gelir ve işsizlik artar. Böyle bir dönemde vergi gelirlerinde artışa gitmek ekonomiyi daha da zor durumlar altına sokar. Bunun yerine gelişmiş ülkelerde para arzının artırılması işgücünün tekrar istihdamına imkân sağlar. Görüldüğü gibi dozunda olmak kaydıyla enflasyon ekonomik büyümeyi desteklemektedir. Sürünen enflasyon denilen ve %2-3 oranını aşmayan enflasyon oranları ekonomik büyüme açısından arzulan bir durumdur” (Kazak vd., 2020: 63).

“İşlâm ekonomisinde zekât, enflasyona yol açmadan sanki sürünen enflasyonun etkisini ekonomi üzerinde meydana getirerek ekonomik büyümenin oluşmasına yardım eder. Zekât, ekonomi üzerinde enflasyon gibi bir dengesizlik de oluşturmaz. İşlam, ekonomik gücün ve likit kaynakların durağan halde olmasını istemez. İşlam’a göre likit fonlar damarlarda dolaşan kan gibidir. Ekonomiyi canlı tutan da bu fonlardır. Nasıl ki, kan dolaşıma girmezse pıhtılaşır, kirlenir, vücudu besleme amacını gerçekleştiremezse, ekonomide dolaşıma girmeyen fonlar da böyledir. Âtil fonların ekonomik dolaşıma tekrar sokulması gerekir. Zekât bu konuda vergi ve enflasyondan çok daha etkili ve adildir ayrıca başka birçok faydayı da bünyesinde barındırır” (Kazak vd., 2020: 63).

Görüleceği üzere zekât toplumsal gelişme ve sosyal refah anlamında bilinenin ötesinde çok daha büyük etkiler meydana getirmektedir. Toplumsal etkileri sadece bunlarla sınırlı da değildir. Bu başlıklar önemine binaen burada kısaca açıklanmıştır. Yapılacak akademik çalışmalar zekât ibadetinin bilinmeyen daha başkaca faydalarını/etkilerini zaman içerisinde ortaya çıkaracaktır.

Bu alışmamızda temel amaç toplumsal birçok faydayı bünyesinde barındıran zekât kurumunun Türkiye gibi bir İşlâm ülkesinde etkinlik ve verimliliğini artırmaya yöneliktir. Zekât kurumunun daha etkin ve verimli kullanımına yönelik bu çalışmamızda tüm dünyada önemli bir gelişme trendi yakalayan kitle fonlaması yönteminin kullanımına yönelik bir model önerisi sunulmaktadır. Öncelikle kitle fonlaması yönteminden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

3 Ayrıntılı bilgi için: (Kazak vd., 2020: 65-77)

2. Kitle Fonlaması

Kitle fonlaması (Crowdfunding veya crowdfinance); belirli bir hedefi desteklemek için insan gruplarının, nispeten küçük bireysel katkılarının bir araya toplandığı, tipik olarak internet üzerinden yürütülen ve giderek yaygınlaşan bir fon oluşturma biçimini tanımlamak için kullanılan bir şemsiye terimdir (Ahlers vd., 2015: 955). Crowdfunding kavramının kökleri, Jeff Howe (2006) tarafından Wired dergisinde tanıtılan bir terim olan Crowdsourcing'in daha genel uygulamasına dayanmaktadır (Howe, 2008: 1). Howe tarafından ortaya atılan terim daha sonra Surowiecki (2004) tarafından "Crowdsource" olarak işlenmiştir. Kalabalıkların etkinlik ve verimliliğini ele alan çalışmasında Surowiecki fikrini "Birçok el hafif işler yapar" şeklinde özetlemiştir. Crowdsourcing (kitle kaynak kullanımı veya bulma) adı iki kelimedenden oluşur: inisiyatiflere katılan insanlara atıfta bulunan kalabalık; ve mal ve hizmet tedarikçilerini bulmayı, değerlendirmeyi ve dahil etmeyi amaçlayan bir dizi tedarik uygulamasına atıfta bulunan kaynak bulma (Estellés-Arolas ve González-Ladrón-de-Guevara, 2012: 189). Bu anlamda kaynak bulma çok geniş bir anlamı içerisinde barındırır. Crowdsourcing (kitle kaynak kullanımı), çeşitli projeler ve faaliyetler geliştirmek için fikirler, geri bildirimler ve çözümler elde etmek için kalabalıkların kullanılmasıdır. Kitle fonlaması (Crowdfunding) ise kitle kaynak kullanımının (Crowdsourcing) özel bir biçimi olarak fon tedariki ile ilgilenir (Baeck ve Collins, 2013: 5). Kitle fonlaması, genellikle girişimci odaklı bireyleri veya çok sayıda küçük yatırımcıdan (tipik olarak) çevrimiçi internet platformları aracılığıyla sermaye toplayan girişimci firmaları içerir. Kitle fonlaması, girişimcilerin fikirlerini ve ürünlerini sunmaları ve büyütmenin ilk aşamalarında sermaye artırımları için ucuz ve etkili bir yoldur (Cumming ve Johan, 2020: 3). En basit haliyle, kitle fonlaması, bir veya birkaç kaynaktan büyük meblağlar yerine çok sayıda kaynaktan küçük katkılar yoluyla projeleri ve işletmeleri finanse etmenin bir yolu olarak tanımlanabilir (Baeck ve Collins, 2013: 5). Kitle fonlaması durumunda amaç, fon elde etmektir. Bu genellikle, fonlamayı kolaylaştıran kitle fonlaması web siteleri veya "platformlar" kullanılarak yapılır. Sınırlı bir çevreden alışılmış geleneksel yatırımcı grubundan para toplamak yerine, kitle fonlaması fikri, her bireyin çok küçük bir miktar sağlayacağı geniş bir kitleden ("kalabalıklar") fon tedarik elde etmeyi öngörmektedir (Baeck ve Collins, 2013: 5).

Kitle fonlaması temelde bağlı ve yatırım olmak üzere iki ana gruba ayrılmakla birlikte (Best vd., 2013) literatürde genel olarak dört tür kitle fonlaması tanımlanır: ödüle dayalı, başışa dayalı, krediye dayalı ve öz sermayeye dayalı (Kshetri, 2015: 100). Bunları kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:

Ödüle dayalı kitle fonlaması, proje destekçilerinin geliştirilmekte olan bir ürün veya hizmet için ön sipariş vermelerini sağlayarak girişimcilerin fon toplamasına olanak tanır (Kim vd., 2017). Kitle fonlaması kavramı yeni kullanılmaya başlamış olmasına rağmen bu şekliyle – ödüle dayalı – kitle fonlamasının temeli çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin; New York World'ün yayıncısı Joseph Pulitzer, Özgürlük Anıtı'nın kaidesini inşa etmek için bir kitle fonlaması kampanyası yürütmüş ve 1885'te 125.000 katılımcıdan başarılı bir şekilde fon toplamıştır. Toplanan para kaidenin tamamlanması için gerekli olan paradan daha fazla bir miktar olarak 100.000 doların üzerindedir (NPS, 2015). Joseph Pulitzer'in başlattığı kampanyanın başarısının temelinde kitle fonlamasına dayalı olarak katılımcılara somut ödüller sunması yatıyordu. Vaat edilen ödül katkıda bulunanların isimlerinin kaide üzerindeki anıt plaketi üzerinde yer almasıydı (Mamonov ve Malaga, 2018: 3402).

Bağışa dayalı kitle fonlamasında fon temin edenler açısından amaç bir getiri elde etmek değildir. Burada bireysel, toplumsal, sosyal, sanatsal vb. birey açısından maddi bir karşılığı olmayan fakat bir amaca hizmet eden bir faaliyet desteklenmektedir. Bazen bağışa dayalı kitle fonlamasında uzun vadede maddi karşılığa dolaylı yönlerden ulaşması da gizli bir alt amaç olabilir. Bağışa dayalı bir kitle fonlamasının başarısı, fon verenlerin “zevkleri” veya “hedefleri” ile kampanyanın özellikleri arasındaki eşleşmenin kalitesine bağlıdır. Bağışa dayalı bir kampanya, bir kamu yararına gönüllü katkılara dayanır. Bağış toplayıcılar, bir topluluk içinde tanınma dışında parasal getiriler veya aynı demeler sunmaz. Bu, aynı zamanda bir amaca katkıda bulunmak isteyen hayır kurumları ve STK’ların geleneksel kampanyalarına oldukça benzemektedir (Belleflamme vd., 2015: 9). Ödüllerin soyut, insani veya uhrevi temellere dayanmasına dayalı kitle fonlamasının temeli İslam tarihindeki vakıflara kadar uzanır. İnternet gibi bir vasıta olmaksızın topluluklar çok küçük birikimlerle çok büyük eserler ve yatırımlar inşa etmişlerdir. Para vakıfları vasıtasıyla ekonominin ihtiyaç duyduğu fon kaynakları temin edilmiştir. Günümüzde bağışa dayalı kitle fonlamasına verilebilecek en önemli örneklerden birisi GoFundMe’dir (Bknz: <https://www.gofundme.com>). Organizasyon şu ana kadar 50 milyondan fazla bağışııdan oluşan bir topluluk oluşturmuş ve organizatörlerin 5 milyar doların üzerinde para toplanmasına yardımcı olmuştur (GoFundMe, 2022). Daha önce ayrı platformlar olan YouCaring ve GiveForward platformları GoFundMe çatısı altında birleşmiştir. FirstGiving, Crowdhelpt gibi platformların ise faaliyetlerini durdurdukları görülmektedir. Bu tür platformlar tipik olarak, sağladıkları hizmetler için tüm bağışlardan %5-10 arasında bir ücret alırlar.

Krediye dayalı kitle fonlamasında desteklenen proje beklenen karşılığını verirse, fon verenlere başarılı projeler için belirli bir faiz oranı sunulur. Bir nevi bankacılık sistemi içerisinde yer alan kredi verme faaliyetine benzer, fakat bu fonlama sisteminde geleneksel bankalardan farklı olarak krediye dayalı kitle fonlaması sunulan projeler arasında bir tarama, ayırım yönlendirme yapmaz. Bunun yerine, belirli bir projenin finanse edilip edilmeyeceğine fon verenlerin kendilerinin karar vermeleri istenir. Bu sistem peer-to-peer (P2P) kredilendirme olarak da adlandırılmaktadır (Belleflamme vd., 2015: 6). Aslında krediye dayalı kitle fonlaması bankacılık sisteminden daha çok tahvil ihracına benzetilmektedir. Katılım bankacılığı sisteminde ise sukuk ihracına benzetilebilir.

z sermayeye dayalı kitle fonlaması genellikle; büyük yatırımcılardan ziyade, nispeten küçük bireysel yatırımcılardan veya çok sayıda insandan katkı talep ederek paranın toplandığı, tek başına anlam ifade etmeyen küçük sermayelerin yatırımları veya herhangi bir isteği finanse edebilecek güce ulaştığı küçük-orta-büyük yatırımların finanse edildiği bir finansal sistemi ifade eder. şirketler, halka menkul kıymetler teklif etmek ve satmak için kitle fonlamasını kullanabilir; bu da halka, yeni kurulan ve işletmelerin erken sermaye artırma faaliyetlerine katılma fırsatı verir. Tüm bu işlemler internet tabanlı sistemler sayesinde kolaylıkla yürütülür. Buna göre öz sermaye kitle fonlaması, internet tabanlı platformlar aracılığıyla her türden yatırımcıların “halk-kalabalıklar” ödedikleri fonlar karşılığında öz sermaye satın aldıkları, sermaye ihtiyaı olan yatırımcıların ihtiyaç duydukları fonları elde ettikleri fon toplama sürecini ifade eder (SEC, 2021). z sermayeye dayalı kitle fonlaması halka açık bir şirketten hisse almaktan farklı işlemlere sahiptir. Örneğin şirket ortaklığında olduğu gibi yönetim süreçlerine katılma hakkı vermez. Ayrıca lkeler bazında farklılıklar olmakla birlikte belirli bir süre hisse devri yaşağı gibi sınırlandırmalar bulunmaktadır (SEC, 2021). Yine z sermayeye dayalı kitle fonlaması, ödüle dayalı kitle fonlamasından da farklıdır. dle dayalı kitle fonlamasında, proje

destekçileri, tipik olarak planlanan üründe indirim karşılığında, erken aşama girişimcilik projelerine fon sağlar, ancak projeden herhangi bir öz sermaye almaz ve öz sermaye alımından kaynaklanan ilave getirilerden yararlanamaz (Mamonov ve Malaga, 2018: 65).

Kitle fonlaması varyasyonlarını Tablo 1’de yer aldığı şekilde karşılaştırmalı olarak gösterebiliriz.

Tablo 1: Kitle Fonlaması Varyasyonları

Kitle Fonlaması Modeli	Tip	Proje Niteliği	Fon Sağlayıcılar için Geri Ödeme	Platform Örnekleri
Bağışa Dayalı	Bağış	Sosyal veya hayır amaçlı	Maddi olmayan faydalar	gofundme.com, give-forward.com, fundrazr.com
Krediyeye Dayalı	Mikro Krediler	Çok çeşitli amaçlar	Bir miktar faizle kredi geri ödemesi (hayır projeleri faizsiz de olabilir)	LendingClub, Funding Circle, Zopa
Ödüle Dayalı	Bağış/Avans-satın alma	Yaratıcı, sosyal ve girişimsel amaçlar	Ödül veya maddi olmayan faydalar	Kickstarter, Indiegogo, RocketHub
Öz Sermayeye Dayalı	Mikro yatırım	Çok çeşitli amaçlar	Girişim temettülerinin kâr payları ve/veya oy hakları	EquityNet, Crowdcube, EarlyShares

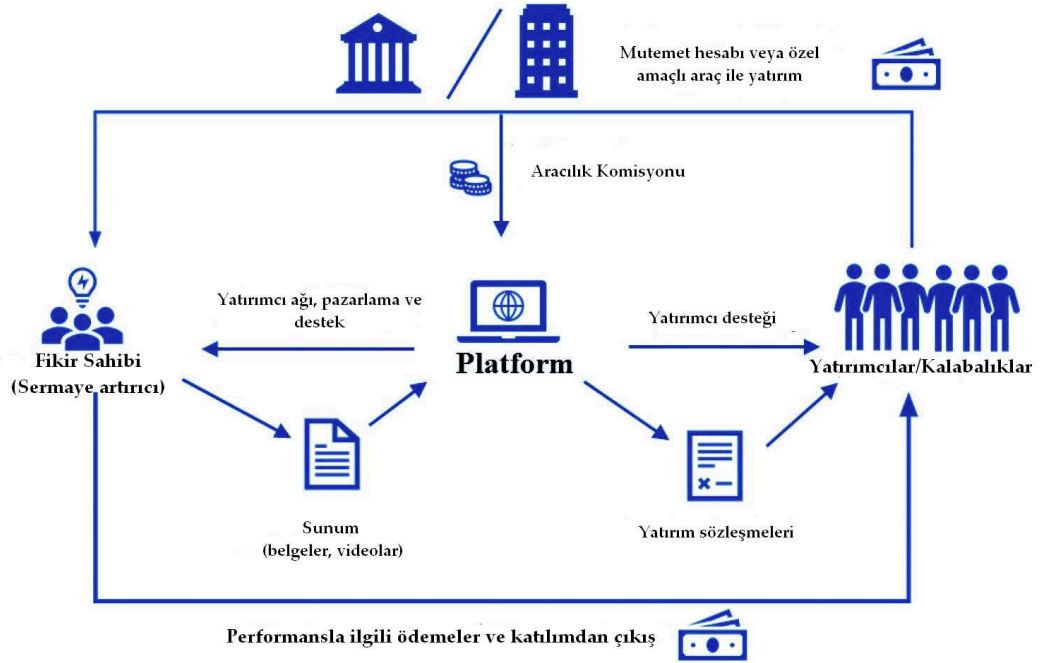
Kaynak: Baeck vd., 2012: 4; Mollick, 2014; Scholz, 2015: 10

Kitle fonlamasının çalışmamıza temel teşkil eden modeli öz sermayeye dayalı kitle fonlamasıdır. Burada amaç toplanan küçük ve çok sayıda fonların sürekli gelir getirici (akar) bir forma bürünmesinin sağlanmasıdır. Aslında başlangıçta fonlar bağışa dayalı bir kaynaktan (zekât) temin edilmektedir. Fakat bu temin edilen fonların gerçek sahibi zekât verenler değil, zekât alanlar olduğundan zekât alanlar için artık kâr ve kazanç beklentisine dayalı bir forma bürünmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu çalışmadaki modelin bağışa dayalı ve öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının bir karması olduğu söylenebilir.

Öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının çoğunlukla kullanıcıları ilk kez girişimci olanlar, özellikle firmanın finansal yaşam döngüsünün en başında olanlardır (Tiberius ve Hauptmeijer, 2021: 339). Fakat kapsam sadece onlarla sınırlı değildir. Öz sermaye kitle fonlamasında, profesyonel yatırımcılar kısıtlı yatırımcılarla bir arada bulunur. Kitle fonlaması hakkında düşünürken genellikle ikincisine atıfta bulunurken, birincisi eşit derecede önemli bir bileşendir (Vismara, 2019: 3). Aslında sermaye temelli kitle fonlaması, melek yatırımcılar ve risk sermayedarları için çekici olmayan bir sermaye yapısı oluşturabilme riskini içermektedir (Kuti ve Madarász, 2014: 359). Fakat buna rağmen profesyonel melek yatırımcıları ve risk sermayedarı katılımcılarının ciddi oranda kitle fonlaması projelerine katıldıkları (Stevenson ve Conveney, 1994) ve katıldıkları projelerde başarı oranlarının da yükseldiği literatür çalışmalarında görülmektedir (Mamonov ve Malaga, 2018; Manchanda ve Muralidharan, 2014: 370). Bu etki muhtemelen profesyonel yatırımcıların uzmanlığı ve doğru projelere yatırım yapmalarından kaynaklanmaktadır. Yine bu yatırımcıların varlığı amatör yatırımcılar için de güven ortamı oluşturmaktadır.

Öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının işleyişi Şekil 2’de özet olarak gösterilmiştir.

şekil 2. Öz Sermayeye Dayalı Kitle Fonlaması Yapı ve Süreç

Kaynak: Tiberius ve Hauptmeijer, 2021: 340

şekilde de açıkça görüleceği üzere bir fikir, proje, yatırım fikri olan taraf bir platform sağlayıcı üzerinden kalabalıklara proje fikrini sunmakta ve kabul görmesi halinde ihtiyacı olan fonlar tedarik ederek projesini hayata geçirmektedir. Projenin gerçekleşmesi durumunda elde edilen fayda fikir sahibi ve kalabalıklar arasında platformda ilan edilen şekilde paylaşılmaktadır.

Bu aşamada öncelikle konu hakkında literatür ele alınacak sonrasında kitle fonlaması ile zekât fonlarının değerlendirilmesini içeren model ortaya konulacaktır.

3. Literatür İncelemesi

Crowdfunding kavramının kökleri, Jeff Howe (2006) tarafından Wired dergisinde tanıtılan bir terim olan Crowdsourcing'in daha genel uygulamasına dayanmaktadır (Howe, 2008: 1). Howe tarafından ortaya atılan terim daha sonra Surowiecki (2004) tarafından "Crowdsource" olarak işlenmiştir. Çevrimiçi kitle fonlaması platformlarının temelini atan İngiliz rock grubu Marillion'dur. 1997'de Marillion, fon eksikliği nedeniyle bir ABD turunu iptal etmek üzereydi. Grup kalabalıkların gücünden istifade etmeye karar verdi ve hayranlarından turlarını finanse etmeleri için yardım istedi. Böylece ilk defa birisi internette bir kitle fonlaması kampanyası başlatmış oldu (Bashir ve Banze, 2020: 48). 2008 yılından itibaren kitle fonlamasının kullanımı, kâr amacı gütmeyen girişimleri finanse etmekten, küçük ölçekli, koruyucu girişimler için fon sağlamaya doğru genişledi. Bunların

ilk örnekleri 2008'de kurulan IndieGoGo ve 2009 yılında kurulan Kickstarter'dır. Bu oluşumlar yüksek teknoloji ürünleri veya yeni müzik albümleri gibi şeyler geliştirmek gibi yeni girişimler için para toplamaya başladı. O zamanlar menkul kıymetler yasası, bu projeleri destekleyen kişilerin finansal bir getiri almasını zorlaştırdığından, projelerin destekçilerine genellikle ürünün gelişmiş bir kopyası veya bir tişört verilmesi şeklindeydi (Vogel ve Moll, 2014: 6). Ödüle dayalı kitle fonlaması platformu Kickstarter 2009'da piyasaya sürülmesinden bu yana 2020 yılına kadar 194.000'den fazla ve bugün itibariyle ise 224.987'den fazla kampanya finanse edilmiştir. Kickstarter projelerine bugün itibariyle taahhüt edilen toplam tutar 6.781.193.273 \$ seviyesindedir (Kickstarter, 2022). Bu gelişme, dünya çapındaki kitle fonlaması girişimlerinde üstel bir artışa neden olmuş ve toplanan para 2011'de 1,47 milyar ABD doları iken 2012'de 2,7 milyar ABD dolarına ulaşmış ve 2015'te ise 34,4 milyar ABD dolarına yükselmesi tahmin edilmiştir (Masssolution, 2015: 8). Fakat zaman içerisinde kitle fonlaması sisteminin önemini korumakla birlikte beklenen ölçüde büyümediği görülmektedir. Cambridge Alternatif Finans Merkezi tarafından hazırlanan 2. Küresel Alternatif Finans Piyasası Kıyaslama Raporu'na (2021) göre 2020 yılında Alternatif Finans Piyasası Küresel Hacmi 113,67 milyar ABD iken kitle fonlama yöntemi küresel hacmi 12,55 milyar ABD doları seviyesindedir (Gayrimenkul Kitle Fonlaması: 2,78 Milyar USD\$; Bağışa Dayalı Kitle Fonlaması: 7,00 Milyar USD\$; Öz Sermayeye Dayalı Kitle Fonlaması: 1,52 Milyar USD\$ ve Ödüle Dayalı Kitle Fonlaması: 1,25 Milyar USD\$) (Cambridge, 2021: 41).

Bu kavramla ilgili ilk akademik yayınlar 2008-2010'da görülmeye başlamış ve kitle fonlaması literatürde oldukça fazla sayıda işlenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Brabham (2008) ve Kleemann vd. (2008) Web 2.0'ın önemini ortaya koyarak gelişiminin kitle kaynak kullanımının geliştirilmesi için bir ön koşul olarak tanımlamışlardır.

Belleflamme vd. (2010) yaptıkları çalışmada kitle fonlamasının temel özelliklerini ortaya koyarak kitle fonlaması modelleri üzerinde çalışmalar yapmışlar ve ampirik bulgular için bazı teorik temeller sunmuşlardır.

Heminway ve Hoffman (2010) projeleri finanse etmenin alternatif bir yolu olarak kitle fonlamasını ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır.

Hemer (2011) tarafından yapılan çalışmada mevcut ampirik verilere dayanarak kitle fonlamasının ekonomi içerisindeki yeri ortaya konularak başlangıç finansmanı ve yaratıcı girişimler ile araştırma projelerini finanse etmeye uygulanabilirliği tartışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda kitle fonlaması, erken aşamalarda özel sermayeyi harekete geçirebilecek birkaç araçtan biri olduğu için tanıtılmaya ve desteklenmeye değer görülmekle birlikte ilgili dönemde kitle fonlaması ile ilgili yasal düzenlemelerin eksikliği sebebiyle dolandırıcılık ve hayal kırıklıkları içerebilecek yönlerinin olduğu ortaya konulmuştur. İlgili çalışmada tüm artı ve eksi yönleri değerlendirildiğinde kitle fonlamasının önemli bir finansman aracı olarak zaman içerisinde daha da gelişeceği düşünülmektedir.

Agrawal vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada kitle fonlamasının sınırların ötesine ulaşmayı sağlayan geniş coğrafyalara ulaşma özelliği ortaya konulmuştur. Bu yönüyle yatırımcılar için çok önemli bir finansman bulma yöntemi olarak karşımıza çıktığı vurgulanmıştır.

Wheat vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada kitle fonlaması bilim adamları ve araştırmacılar açısından ele alınmış ve araştırmaları finanse edebilmek için kullanılacak bir fon bulma yöntemi olarak önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Belleflamme vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada ampirik verilerin desteğiyle kitle fonlaması sektörünün bir tanımı yapılarak, hızla gelişen bu sektörün temel özelliklerini ortaya konulmuş ve bu platformların tasarımıını açıklayabilecek olan ekonomik gler araştırılmıştır.

Marakkath ve Attuel-mendes (2015) bu alanda önde gelen üç ülkeden ikisi olan Hindistan ve Fransa'da Kitle fonlamasının öncülerinin st düzey yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmışlar ve mikrofinans kitle fonlaması ile ilgili dört ana konu ortaya çıkarmışlardır. Bunlar; yasal statü seçimi, operasyon modeli için kısıtlamalar, kara para aklamayı nleme tedbirlerine uyum ve pazarlama ve sürdürülebilirlikteki zorluklar.

Assenova vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada kaynakları harekete geçirmek için bir araç olarak kitle fonlamasının önemi ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmada kitle fonlamasının küresel finansta önemli bir g olarak ortaya çıktığı fakat gelişimini tam olarak gerçekleştirmediği finans sektörünü nasıl dönüştüreceği daha yeni görülmeye başlandığı iddia edilmiştir.

Herv ve Schwienbacher (2018) tarafından yapılan çalışmada girişimci firmalarda kitle fonlaması ile inovasyon arasında bağlantı kuran literatür incelenmiştir. Çalışma kitle fonlamasının iki farklı etkisi üzerinde durmuştur. Birincisi, kitle fonlaması, inovasyon odaklı firmalara yeni sermaye kaynakları sunarak inovasyonu teşvik etme ve böylece yenilikçi girişimler için fon açığını azaltma potansiyeline sahiptir. İkincisi, kitle fonlaması, girişimciye geri bildirim sağlayarak kalabalığın inovasyon sürecine katılması için bir yol sunar.

Schwiebacher (2019) tarafından yapılan çalışmada kitle fonlamasının son 10 yıldıki başarı ve başarısızlıkları değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada son 10 yılda elde edilen başarıları gözden geirilmış ve yatırımcılara uygun risk ayarlı getiriler sağlamak, platformların kendi karlılığını artırmak ve yatırımcıların yeni girişim zorluklarından çıkışını sağlamak gibi üzülmesi gereken önemli zorluklar ele alınmıştır.

Cumming ve Johan (2020) tarafından yapılan çalışmada kitle fonlaması pazarındaki dolandırıcılık vakaları ele alınmıştır. Çalışmada rnekler üzerinden kitle fonlaması piyasasındaki dolandırıcılık içeren ve içermeyen faaliyetler değerlendirilmiş, hangi özelliklerin daha yüksek bir dolandırıcılık davranışı olasılığıyla ilişkili olduğu belgelendirilmeye çalışılmıştır.

Yasar (2021) tarafından yapılan çalışmada hisse senedi kitle fonlaması platformlarının nasıl işlediğini, dünyadaki düzenleyici yaklaşımları ve hisse senedi kitle fonlaması platformlarında sinyalizasyon, başarı faktörleri ve sosyal finansman konusundaki akademik katkıları incelemiştir.

Junge vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada girişimcilerin neden kitle fonlamasına katılmayı seçtiklerini niteliksel olarak araştırarak literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışmada girişimcilerin sermaye artırmak, bir iş fikrini doğrulamak veya marka bilinirliği yaratmak gibi amaçlarla kitle fonlamasını tercih ettikleri ortaya konulmuştur.

Literatürde bu ve bunlara benzer örneklerle kitle fonlamasının kapsamı, önemi artı ve eksileri geniş şekilde işlenmiştir. Çalışmamızla bağlantılı olarak İslami finans açısından kitle fonlamasının önemi hakkında nispeten daha az çalışma vardır. Yapılan çalışmalar içerisinde ağırlık kitle fonlaması yönteminin İslami yönden uygunluğu konuları olup, ikinci konu İslami sosyal yardım amaçlı kitle fonlaması hakkındadır. Yeni İslami kitle fonlaması somut model önerileri ise çok daha az sayıdadır. Bu çalışmalardan bazı örnekler ise şunlardır.

Rasyid vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada Endonezya'daki kitle fonlaması faaliyetleri İslam ekonomi ve finans sistemi açısından değerlendirilmiş ve kitle fonlaması işlemlerinin İslam hukukuna göre yasaklanmış işlemler hariç, gerçek ekonomik işlemlere dayalı olduğu belirtilmiştir. Bu sistemin verimli işleyebilmesi için mutlaka bir denetleme mekanizmasına ihtiyaç duyulduğu, özel düzenlemeler yapılması gerektiği belirtilmiş ve kitle fonlaması ile ilgili olarak sosyalleştirilmesi ihtiyacı ortaya konulmuştur.

Novitarani (2018) tarafından yapılan çalışmada Kuran ve Sünnet rehberliğindeki İslam ekonomi ve finans ilkelerine uyulması kaydıyla kitle fonlaması sisteminin İslami bankacılıkta finansmanı artırabileceği vurgulanmıştır. Yazarlara göre kitle fonlaması meysir (kumar benzeri işlemler), tefecilik, riba, sahtekârlık, garar vb. kurallara uygun olması halinde ve mutlaka denetlenmesi kaydıyla İslami bir finansman yöntemidir.

Hoque vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada İslami perspektiften kitle fonlaması kullanılarak sosyal girişimlerin geliştirilmesinin ana hatları tartışılmıştır. Çalışma Müslüman dünyasının sosyal girişimlerinin de sosyal girişimin sorunsuz gelişimi için farklı kitle fonlaması modellerini (bağış, ödül, Karz-ı hassen, öz kaynak) kullanabileceğini ve böylece gelişimlerinin hızlandırılabilceğini ortaya koymuştur. Ayrıca devlet tarafından da sosyal kalkınma amaçlı kullanımı tavsiye edilmiştir.

Salam (2019) tarafından yapılan çalışmada kitle fonlaması yönteminin İslami açıdan uygunluğu değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda hisse senedi kitle fonlaması mekanizmanın İslam ekonomi ve finans sistemine temelde uygun olduğu belirtilmiş fakat uygunluğunun özelde 5 helal yönü içermesi halinde mümkün olabileceği ortaya konulmuştur.

Ramadhani (2019) tarafından yapılan çalışmada banka temelli olmayan mudarebe sözleşmelerinin uygulanmasına bir alternatif olarak öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının kullanımı ele alınmıştır. Yapılan çalışmada İslam'a uygun bir öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının olabilmesi için mudarebe sözleşmesi ilkelerine uygun olacak şekilde platformda kar ve zarar paylaşım oranının bir açıklamasına yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

(Thaker vd., 2019) tarafından önerilen ve Malezya'da zekât fonunun etkin bir şekilde toplanması ve dağıtılması için zekât kurumlarına yardımcı olması amaçlanan modelde kitle fonlaması platformları zekât verenlerle alıcılar arasında bir aracı rolü üstlenmektedir.

Sorgenfrei (2021) tarafından yapılan çalışmada Selefî örgütlerinden biri olarak "islam.nu" adlı yapılanmanın kitle fonlaması yöntemi ile ulusal bir sosyal yardım programına ve çok aktif bir çevrimiçi varlığa sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Ishak ve Rahman (2021) tarafından yapılan çalışmada mudarebeye dayalı bir öz sermaye İslami kitle fonlaması platformu, özellikle küçük sermayeyi içeren mikro işletmeleri desteklemek için önerilmiştir. Fakat yapılan çalışma aynı zamanda İslami kitle fonlamasının finansal teknoloji (Fintech) aracılığıyla verimli bir platform olabilmesine rağmen, mudarebenin yüksek riski nedeniyle özellikle hisse bazlı İslami kitle fonlaması için tamamen ideal bir araç olmadığını ortaya koymuştur. Bunlar arasında hileli projeler, yatırımcıların parasını korumak için yetersiz düzenlemeler ve kar paylaşım sözleşmesi şeklinde düzenlenen mudarebenin temel yapısı sayılmıştır. Bu gibi nedenlerle çalışma mudarebeye dayalı bir öz sermaye İslami kitle fonlamasının gıda endüstrilerine veya teknoloji sektörlerine yatırım gibi daha az riskli girişimler için düşünülebileceğini belirtmiştir.

Faudzi vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada konvansiyonel ve İslami kitle fonlaması sistemlerinin KOBİ girişimcileri için çok önemli bir finansman yöntemi olduğu bu nedenle çok büyük bir büyüme potansiyeline sahip olduğu belirtilmiştir. Yazarlara göre KOBİ girişimcileri için en uygun ve uygulanabilir finansman aracı öz sermayeye dayalı kitle fonlamasıdır. Bankadan daha düşük maliyet ve daha yüksek erişilebilirlik ile KOBİ'lerin tercih etmesi için daha iyi bir seçenektir.

Iqbal vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada İslami fintech uygulamalarının Endonezya'daki mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyümesini teşvik etmede rol oynamaktadır. Yazarlara göre, İslami fintech ne kadar büyükse, Endonezya'daki mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyümesi o kadar hızlı olacaktır.

Darma (2022) tarafından yapılan çalışmada İslami finans ilkelerini fon toplama, teknolojik ilerlemelerin bir kombinasyonu ve fintech özellikleriyle birleştiren bir kitle fonlaması sisteminin İslami ekonomilerindeki girişimcilik ekosisteminin iyileştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunma fırsatı sunabileceği ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya hizmet edebileceği ortaya konulmuştur.

Nelly vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada Endonezya'da uygulanan İslami ekonomi ve finansı temelli kitle fonlaması sisteminin, sermayeye erişim, refahı artırma ve genel ekonomik büyüme konularında iş dünyasına fayda sağlama potansiyeline sahip olduğu ve ilk yaygınlaşmaya başladığı 2009 yılından bu yana Endonezya'da gelişmeye devam ettiği ortaya konulmuştur.

Literatürdeki tüm bu çalışmalardan da görüleceği üzere kitle fonlaması oldukça ilgi görmektedir. İslami açıdan konu değerlendirildiğinde daha çok mevcut konvansiyonel kitle fonlaması sistemlerinin İslam'a uygunluğu ve İslam lkelerinde büyüme ve kalkınmaya katkısı açısından konu değerlendirilmektedir. Bu çalışmamız literatürde çok az değinilen yeni bir model geliştirmeye yöneliktir. Bu aşamada bir model nerisi geliştirilecektir.

4. Kitle Fonlaması Yöntemi ile Zekāt Fonlarının Değerlendirilmesi için Bir Model nerisi

Kitle fonlaması girişimcilerin ihtiyaç duyduğu fonları sağlamaya yönelik önemli bir finansman kaynağıdır. Girişimcilik fikri ve azmi bulunan bireylerin verimli projelerinin önündeki en önemli engel finansman bulma sorunudur. Bu sorun hem ilk defa girişimci olacakların hem de daha önce girişim yapsa bile yeni projesi olanların genel sorunudur. Bu sorun geleneksel bankacılık sistemi aracılığı ile veya sermaye piyasaları yoluyla tedarik edilebilir. Kitle fonlaması sistemi gelişen internet alt yapısı

sayesinde fon ihtiyacı olanlarla fon sahiplerini çok daha kolay buluşturur hale getirmiştir. Kitle fonlama sisteminin İslami finans açısından uygunluğu pek çok çalışmada ele alınmış ve temel yapısı itibarıyla İslam ekonomi ve finans sistemine uygun olduğu ortaya konulmuştur. Konvansiyonel kitle fonlama sistemlerinden tek farkı Kur'an ve sünnete dayanan İslami kural ve değerlere aykırılık içermemesidir. İslami kitle fonlamasını geleneksel olandan ayıran bazı temel özellikler şunlardır: (1) niyetler düzgün olmalı ve helal projeler içermeli (2) İslami akit kurallarına aykırı olmamalı (3) riba (faiz), meysir (kumar benzeri uygulamalar), rüşvet, garar (spekülasyon vb.), dharar (diğer taraflara zarar veya zarar veren eylemler) vb. caiz olmayan hususlar içermemeli (4) firmalar mevcut fetva (hukuki görüş) ile ilgili olmalı ve ilgili makamlar tarafından yayınlanan kural ve düzenlemelere uymalı ve (5) İslam hukuku denetleme kurulu kurulmalı ve kurul işlemleri denetlemelidir (Achsien ve Purnamasari, 2016: 3; Novitarani, 2018: 247; Hudaefi, 2020: 355; Tektona, 2022: 142; Aldinda, 2022: 155).

Bu sistem yukarıda açıkladığımız gibi sadece öz sermaye bulma amaçlı değil, daha değişik amaçlarla da kullanıma müsait bir yöntemdir. Bu noktada toplumun gelir seviyesi düşük olan sınıflarının çoğu zaman bu sistemi kullanma imkânı çok az olabilmektedir. Bu kesimlerin birinci ihtiyacı zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak olmaktadır. Zekât bu ihtiyaç sahiplerinin temel ihtiyaçlarını çözümlenmede çok güzel bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Türkiye örneğinde görüleceği üzere bugünkü zekât uygulaması fakirliği bitirmek yerine ihtiyaç sahiplerinin kısa süreli bir tatmin/huzur bulmasının ötesinde gerçek amacına hizmet edememektedir. Burada bir ifrat-tefrit sorunu yaşanmaktadır. Oysa zekâtın nihai amacı toplumsal hayatta bireyler arasındaki gelir uçurumlarının ortadan kaldırılmasıdır. Bunu en güzel örneği Hz. Ömer döneminde yaşanmıştır. Hz. Ömer İslâm devletinin topladığı zekâtları yoksullara dağıtırken onların geçici ihtiyaçlarını temin etmek şeklinde değil, onları yoksulluktan tamamen kurtaracak şekilde yeterli bir miktar vererek sağlamaya çalışmıştır. O'nun bu anlayışını ifade eden şu cümlesi çok manidardır: "(Yoksullara zekâti) verirken (onları) zenginleştirin" (Tanrıverdi, 2003: 676). O halde günümüz zekât uygulamalarının bu amaca hizmet eder hale getirilmesi zekât ibadetinden beklenen kalıcı ve gerçek faydayı sağlayacaktır. Bu çalışmamızdaki temel amaç da bu faydayı sağlayacak bir model ortaya koyarak bu sistemin gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu çalışmalardan sonra ortaya konulacak diğer çalışmalarla sistem daha kurumsal hale getirilecek ve zekât kendisinden beklenen fonksiyonları tam manasıyla icra eder hale gelecektir.

Önerilen sistemi ortaya koymadan önce üzerinde durulması gereken en önemli sorun zekât ibadetindeki temlik konusudur. Önerilen modelde zekâtın fakirin eline kısa vadeli faydalar sağlayacak şekilde verilip gününbirlik tüketilmesi yerine uzun vadeli fayda sağlaması fakirin fakirlikten kurtulması amaçlandığından ve bu amaca fakirin de inanması sorunu bulunduğundan temlik konusu önem arz etmektedir. Bir bakıma önerilen model fakir adına fakir için bir karar verilmesini içermektedir.

4.1. Zekât İbadetinde Temlik Şartı

Müslümanların malları üzerinde fakirin bir hakkı olan ve Allah (c.c.)'in emri ile tahsil edilen zekâtın kimlere verileceği de açıkça belirtilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de zekâtın harcanacağı yerler Tevbe suresinin 60. ayetinde şu şekilde açıklanmıştır. "Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özelliklerine

kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihat edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Tevbe, 9/60). Kur’an-ı kerim birçok hükümde emri belirtip içeriğini Peygamber (sav) tarafından belirlerken zekât dağıtılacak sekiz sınıfı bizzat ayet ile tartışmaya mahal bırakmayacak şekilde açıkça belirtmiştir. Bu sekiz sınıf konusunda alimler arasında ittifak olup herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir. Bu çalışmada önerilen modelde zekât burada belirtilen sekiz sınıfın hakkı olmakla birlikte bu hakkın onun eline hemen vererek kısa süreli veya günübirlik verimsiz kullanılması yerine ekonomik sisteme aktarılarak oluşacak krdan sürekli bir gelir elde edilmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu modelin işleyişinde en önemli husus ve temel kaide zekât fakirin hakkı olup onu vermeden elde tutmak (fakirin rızası olmadan) mümkün değildir. Zekât mükellefi kendisine ait bir mal üzerinde tasarrufta bulunmamaktadır. Zekât o fakirin zenginindeki hakkı olup fakir aslında o malın/değerin gerçek sahibi konumundadır. O halde zekât ödemesinin gerçekleşmiş olması için temlik şartının yerine getirilmesi, fakire ve diğer hak sahiplerine hakkının verilmesi gereklidir (Döndüren, 2016: 597; Karadâvî, 1984b: 21-22; Mevsilî, 2007: 106). Yani zekât fakirin (zekât verilecek sekiz sınıf) mülkiyetine geçmiş olmalıdır. “Ayat ‘innem edatı ile başlamaktadır. Bu edat, ispat ifade eden ‘inne’ ve nefy ifade eden ‘m’ nın birleşmesiyle meydana gelen bir edattır ve hasr (sınırlandırma) anlamı bildirir. Bu birleşim zikredilen şeylerin sabit olmasını ve bunların dışındaki şeylerin ise bulunmamasını gerektirir. Dolayısıyla bu ayette ‘innem edatı, zekâtın sadece bu sekiz sınıfa verileceğine dellet eder” (Aktaş, 2015: 70). Bu konuda bir ihtilaf söz konusu yoktur. Zekât sadece bu sekiz sınıfa verilir. Nitekim Reslullah’a (sav) bir adam gelerek “Bana zekât malından ver” dedi. Reslullah ona şöyle buyurdu: “şüphesiz Allah zekât malları konusunda Nebinin veya bir başkasının hükmüne razı olmayıp kendisi hüküm verdi. Bu malları sekiz bölüme ayırdı. Sarf edilecek bu sekiz sınıftan birine giriyorsan ondan sana vereyim” (Karadâvî, 1984b: 19). Görüleceği üzere bu konu kesin olarak hükme bağlanmıştır.

Bu sekiz sınıf ayette zikredilirken öncelikle fakir ve miskinler zikredilmiş sonra diğer sınıflar sayılmıştır. Bunun anlamı İşlam’ın ilk hedefi fakirliği ve temel ihtiyaçları ortadan kaldırmaktır (Karadâvî, 1984b: 21). Temlik neticesinde zekâta tabi ve zekât verilebilir mahiyette olan mal mülkiyeti elinde bulunduran ilk sahibinin elinden çıkıp karşı tarafın (zekât verilecek gruptan birisinin) mülkiyetine geçmekte ve artık bu mal üzerinde tasarruf sahibi yeni malik olmaktadır (Mevsilî, 2007: 106). Bu konudaki delil “zekt veriniz” anlamındaki ayetler ve zekât verilecek sınıfların sayıldığı Tevbe suresinde sınıfların başında temlik ifade eden “lm” harfi bulunmasıdır (Döndüren, 2016: 597; Karadâvî, 1984b: 94-95)). Fakat burada bir ayırım söz konusudur. Zekâtın sarf yerlerini belirten ayeti kerimede ilk dört sarf yerinde (fakirler, miskinler, görevli memurlar ve kalpleri İşlam’a ısındırılacaklar) “lm” cer harfi ile belirtilerek zekât onlara tahsis edilmiş iken diğer dört sarf yerinde (köleler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolda kalmışlar) “fi” cer harfi ile zikredilerek zekâtın onlara verileceği belirtilmiştir (Karadâvî, 1984b: 94-98). Bu konuda çok fazla görüş olmakla birlikte bizim tercih ettiğimiz görüş İbnü’l-müneyyir (1966)’in görüşüdür. Buna göre ilk dört sınıf kendilerine verilebilecek olan şeylere öncelikle kendileri muhtaçtır ve verilecek mallar onlarda kalmaktadır. Oysa diğer sınıflarda ellerine geçen bu mal ellerinde kalıcı olarak değil geçici olarak bulunmaktadır. Örneğin köleler ellerine geçen malı özgürlük için efendilerine, borçlular alacaklılarına vermektedirler. Bu ikinci dört sınıf için ellerine geçen mal mülkleri haline gelmediği için temlik manasını taşıyan “lm” harfi

yerine zarfiyet ifade eden “fi” harfi kullanılmıştır (Karadâvî, 1984b: 94-98). Her iki durumda da zekât malı zengin elinden çıkmakta kalıcı veya geçici olarak zekât alan sınıfın eline geçmektedir. O halde zekâtın rüknü, nisaba ulaşan maldan zekât emri gereğince belirlenen miktarı ayırarak yine belirlenen sınıflara (sarf yerlerine) teslim etmektir. Aslında burada yapılan teslimat görünüşte fakire olmakla birlikte aslında Allah Teâlâ’ya teslim edilmesidir. Çünkü gerçekte emri ile fakirin ihtiyacını gideren Allah Teâlâ’dır. Malın gerçek sahibi olarak tasarrufta bulunmuş zenginden alıp fakire (ilgili sınıflara) vermiştir (Çalık, 2016: 65). Nitekim Kur’an-ı Kerim’de “Bilmiyorlar mı ki, kullarının tövbesini kabul eden Allah’tır, sadakaları kabul eden de O’dur...” (Tevbe, 9/104) buyurulmaktadır. Yine Hz. Peygamber (sav) “Sadaka fakirin eline geçmeden Allah’ın eline geçer”⁴ buyurmaktadır. Görüleceği üzere zekât verilen mal fakire verilmek üzere öncelikle Allah Teâlâ’ya teslim edilmektedir. O halde zekât mutlaka zengin elinden çıkmalı ve zekât sarf edilecek sınıfın eline geçmelidir.

Temlik konusunu dar ve geniş manada ele alan görüşler söz konusudur. Klâsik dönem İslâm hukukçularından özellikle hanefilerin çoğunluğuna göre temlik şartı mutlaka yerine getirilmelidir (Kasânî, 1974: 40-41). Hanefî mezhebine göre zekâta temlik şartı, ayetlerdeki “zekâtı veriniz” emrine dayanmaktadır. Bu görüşe göre zekâtı vermek ancak temlik etmekle yerine getirilmiş olur, yani zekât verilecek mal karşı tarafın eline geçmelidir. Buna göre “Temlik şartının sonucu olarak fıkhîta yerleşik görüşe göre neticede bir hayır ve sâlih amel de olsa cami, yol, köprü, çeşme yapımı gibi hayrî hizmetlere zekât niyetiyle mal ve para verildiğinde ehline temlik şartı gerçekleşmediğinden mükellefin zekât borcu düşmez. Ölülere kefen alma, ölenin borcunu ödeme, hayrî vakıflara yardım gibi yollarla da zekât borcu ödenmiş olmaz” (Erkal, 2013: 200). Yine bir fakirin iskân ihtiyacını karşılamak için onu bir dairede oturtmakla da zekât borcu ödenmiş olmaz (Erkal, 2014). Yine bir yiyecek maddesinin ihtiyaç sahibine bizzat verilmesi yerine, fakirin karnının doyurulması yoluyla da zekât verilmiş olmaz (Kasânî, 1974). Tüm bu işlemlerde temlik vasfı yoktur. “Ancak, günümüzde birçok araştırmacı, temlikin geniş manada anlaşılabilceğini, nihayetinde zekât verilecek gruplara ulaşma hedefinin yerine gelmesi dolayısıyla bu fondan farklı gruplar ve kurumlar için de zekât verilebileceğini savunmaktadırlar” (Dalgın, 2004: 48).

Hanefilerde ayette geçen “fi” harfi mana bakımından “lâm” harfi ile aynı kapsamda değerlendirilmiş ve tüm sınıflarda temlik şartı aranmıştır. Bu nedenle Hanefilerde her hâlükârda temlik şartı aranır ve temlikin olmadığı sarf yerlerinde zekât eda edilmiş sayılmaz (Damad Abdurrahman, 2016; Kasânî, 1974: 40-41). Diğer görüşlerde ise ayette ikinci grup için “fi” harfi kullanıldığından ikinci grup için bizzat temlik şartı aranmaz. Örneğin, kölelere onları kölelikten kurtarmak için, borçlulara onların borçlarını ödemek için, gazilere onların harpte ihtiyaç duydukları şeylere ve yolculara da onların yolculuklarında duydukları ihtiyaçlar için harcanabilir (Özek vd., 2016: 124-126). Bu görüşe paralel olarak daha önce de belirttiğimiz gibi – bu konuda çok fazla görüş olmakla birlikte – bizim tercih ettiğimiz görüş İbnü’l-müneyyir (1966)’in görüşüdür. Buna göre ilk dört sınıf kendilerine verilebilecek olan şeylere öncelikle kendileri muhtaçtır ve verilecek mallar onlarda kalmaktadır. Oysa diğer sınıflarda ellerine geçen bu mal ellerinde kalıcı olarak değil geçici olarak bulunmaktadır. Örneğin köleler ellerine geçen malı özgürlük için efendilerine, borçlular alacaklılarına vermektedirler. Bu ikinci dört sınıf için ellerine geçen mal mülkleri haline gelmediği için temlik manasını taşıyan “lâm”

4 Kasânî ve Taberî’den aktaran (Çalık, 2016, s. 65)

harfi yerine zarfiyet ifade eden “fi” harfi kullanılmıştır (Karadâvî, 1984b: 94-98). Bu nedenle “lâm” harfi kullanılan birinci sınıfta Hanefilerin görüşüne uygun şekilde dar manada temlik şartı aranırken “fi” harfi kullanılan ikinci sınıf için temlik şartı daha geniş şekilde yorumlanabilmelidir⁵.

Temlik şartı konusunda bu ayrıntılara dikkat edilerek oluşturulacak modelde – ihtiyata binaen – her hâlükârda temlik şartının yerine getirilmesi esasına riayet edilecektir. Modelin özellikle (borçlular hariç) ayette “lâm” harfi ile zikredilen birinci gruba hitap ediyor olması temlik şartına riayet edilmesi açısından ayrıca önemlidir.

4.2. Model Önerisi ve İşleyişi

Bu çalışmamızda zekâtın kendisinden beklenen faydaları tam olarak yerine getirebilmesi için bir model önerisi sunulacaktır. Modelin temelinde Hz. Ömer’in zekât ibadetine bakış açısı yatmaktadır. Hz. Ömer zekât sisteminde fakirlerin gündelik ihtiyaçlarının giderilmesinden ziyade onların sermaye sahibi haline getirilerek yoksulluktan tamamen kurtulmalarını ve ekonomiye katılmalarını amaçlamıştır. O’nun şu sözü oldukça manidardır: “(Yoksullara zekâtı) verirken (onları) zenginleştirin” (Tanrıverdi, 2003: 676). Zekâtın amacı fakirin günübürlük karnını doyurması değildir. Fakirin hep fakir kalarak topluma yük olması arzulanmaz. İslâm ekonomi sistemi fakirlik ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya çalışır. Günümüzün ekonomik kalkınma hedeflerinin temeli olan zenginliğin tabana yayılması, gelir kaynaklarının adil dağılımı ve tüm halkın faydalanır hale gelmesi ve toplumsal kalkınma Hz. Ömer’in zekât uygulama düşüncesinde açıkça görülmektedir. Bugünün finansal yönetiminin temelinde de sermayenin etkin ve verimli kullanımı esastır. Sermayenin tüketimden ziyade, daha büyük sermaye oluşturulacak şekilde yatırımlarda kullanılması ve sürekli bir gelir elde eder hale getirilmesi, net bir artık değere ulaşması, ekonominin ve toplumun zenginleşmesi asıl amacı oluşturmaktadır. Hz. Ömer’in zekât uygulaması bu sorunların ortadan kaldırılmasına hizmet etmektedir.

Türkiye örneğinde zekât uygulamalarının beklenen gerçek faydaya ulaşmada yetersiz kaldığı görülmektedir. Sorunların bir yanı zekât vermeyen insanların varlığı olduğu gibi diğer yanı zekât ibadetinin etkinlik ve verimlilik sorunudur. Türkiye’de zekât uygulaması genellikle Ramazan ayında fakire nakdi ve aynı yardım şeklinde yapılmaktadır. Bunun temel sebepleri şunlardır:

- i. Bunun en temel sebebi temlik şartıdır. Halkın büyük çoğunluğunun Hanefi mezhebine bağlı olması ve bu mezhebin temel görüşü olan dar manada temlik şartı bireylerin bizzat temlikten emin oldukları şekilde zekât vermeye yönlendirmektedir. Bu şarta göre zekât ödemesinin gerçekteşmiş olması için temlik şartının yerine getirilmesi gereklidir.
- ii. Diğer bir sebep zekât konusundaki bilgi eksikliğidir. Halkın zekât bilgisinin çoğunlukla ramazan ayında cami hutbelerinde veya sohbetlerinde duyduklarıyla sınırlı olması.

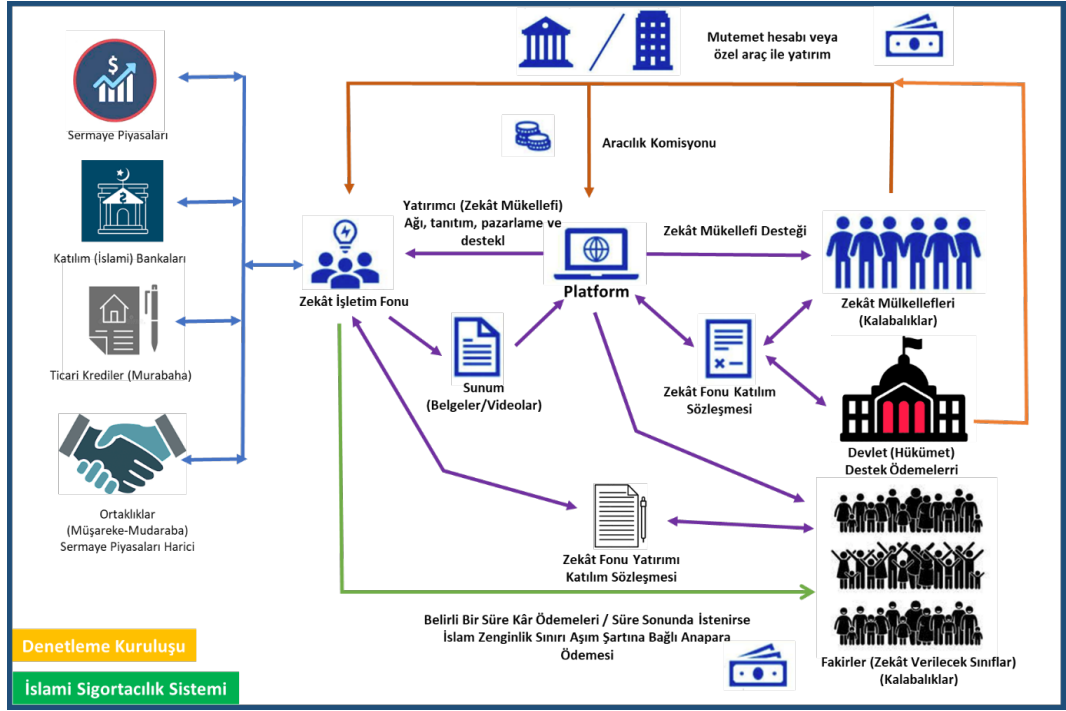
5 Bu konuda mezheplerin ve ilahiyat kökenli ilim adamlarının değişik yorum ve görüşleri mevcut olup, haddimizi aşmamak adına daha fazla söz söylemekten kaçınıyoruz. Hiç şüphesiz doğrusunu ancak Allah (c.c.) bilir. Konunun ilahiyat alanı akademisyenleri tarafından değerlendirilerek – günümüz şartları göz önünde bulundurularak – geniş katımlı ortak içtihatların ortaya çıkması arzumuzdur.

- iii. Zenginler zekâtı fakirin kendi malları üzerindeki bir hakkı olarak değil zenginlerin fakirlere bir lütfu şeklinde algılamaktadırlar. Bu nedenle çoğu zaman fakir adına karar verilerek yağ, un, makarna, kıyafet vb. aynı yardımlar şeklinde zekât verilmektedir. Hatta daha da ileri giderek bu düşüncede olan bazı zenginler açısından fakir kendisine verilecek olan zekât maldan dolayı zengine şükran-ı minnet duymalıdır.
- iv. Zengin iş adamlarının kendi köy ve kasabalarında adlarını duyurmak ve kendilerini koruyup gözettiklerini hissettirmek adına büyük gösterişli kütleler halinde (aynı yardımlar) zekât dağıtmak istemeleri. Bazen gösteriş içermese de kendilerini kendi memleketlerine karşı sorumlu ve borçlu hissetmeleri sebebiyle de bu şekilde davranmaktadırlar.
- v. Ticaretle uğraşan ve İslami duyarlılığı zayıf olan bazı zenginlerin üretim ve ticaretten arta kalan malları (sezon sonu, modeli geçmiş, elde kalmış satılmayan vb.) zekât olarak dağıtarak firmalarını yükten ve kendilerini sorumluluktan kurtarma istekleri.
- vi. Çoğu zaman iyiniyetli olarak toptan mal alımlarındaki ticari güçlerini kullanarak daha uygun fiyata (fakirin alacağından daha uygun) mal alarak fakirlere daha fazla miktarda zekât dağıtabilme isteği,
- vii. Bir aracı vasıtasıyla zekât ulaştırma yolunun güven vermemesi. Geçmişte vakıflar vasıtasıyla toplanan kurban ibadetlerinde yaşanan bazı suiistimaller bu konudaki korku ve endişeyi artırmıştır.
- viii. Devlet eliyle zekât toplanması halinde İslâmi hassasiyete sahip olmayan yönetimlerin usulsüz ve sorumsuz davranacağı endişesi sebebiyle özellikle laik ülkelerde kamu tarafından zekât toplanmasına karşı güvensizlik.
- ix. Vb.

Bu sebeplerin hiçbirinde Hz. Ömer'in zekâta bakış açısı yoktur. Zekâtın İslâm ekonomisi sistemi içerisindeki gerçek faydasını elde edebilmek bu şekilde mümkün değildir. Hz. Ömer'in "(Yoksullara zekâtı) verirken (onları) zenginleştirin" sözünün hayata geçirilmesi Türkiye ve benzer tüm İslâm ülkeleri açısından önemli bir paradigma değişimi sağlayacaktır. Bu model ile bir taraftan fon ihtiyacı olanlar açısından fon kaynakları tedarik edilirken diğer taraftan fakirlik sorunu orta ve uzun vadede ortadan kalkacaktır. Bu nedenle ortaya koyduğumuz model başta Türkiye olmak üzere tüm İslam coğrafyası açısından önemli bir açılım sağlayacaktır. Bu ve buna benzer modellerle ve güvenlik-denetim şartı mutlaka sağlanmak şartıyla beklenen amaçlara ulaşılması hiç de imkânsız değildir.

Başta Türkiye olmak üzere İslam ülkeleri için önerdiğimiz modelin işleyişi kısaca şu şekildedir (Şekil 3):

şekil 3. Model İşleyiş şeması

Bu modelde açıkça görüleceği üzere zekâtlar bir fon olarak toplanmakta ve bu fon tarafından çeşitli yatırım araçlarında değerlendirildikten sonra fakirlere sürekli bir gelir (akar) kazandırılmaktadır. Bu şekilde yılda belirli dönemlerde fakirin karnını doyurma esasına değil, fakirin zenginleştirilmesi esasına dayalı bir sistem ortaya konulmuş olmaktadır. Modelin işleyebilmesi için ülkelerin gerekli mevzuat düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Modelin işleyişi kısa şu şekildedir:

- i. Bu sistemin işleyişi için öncelikle modelin uygulanacağı ülkede mevzuat alt yapısı hazırlanmalıdır. Bu alt yapı mutlaka denetim kuruluğu ve İslami sigortacılık sisteminin kuruluğunu ve varlığını zorunlu tutmalıdır. Denetleme kuruluğu fihki ve ticari unsurlardan oluşmalıdır. Denetleme kuruluğunun oluşumunda devlet kuruluşlarının katkısı ve/veya katılımı sistemi daha güvenli hale getirecektir.
- ii. Öncelikle Zekât İşletim Fonu (girişimcileri/fikir sahipleri) bir kitle fonlama platformu üzerinden modelini yatırımcılara (zekât mükellefleri) sunmaktadır. Bu girişimci bir bireysel veya kurumsal girişimci, vakıf, devlet kuruluğu veya yarı devlet bir yapılanma da olabilir. Önerimiz bu girişimcinin vakıf, devlet kuruluğu veya yarı devlet bir yapılanma olmasıdır.
- iii. Zekât İşletim Fonu toplam sermayeyi belirleyecek ve bir hisse senedinin değerinin belirlendiği hisse adedini açıklayacaktır. Örneğin hedef toplam sermaye hedefi 100 Milyon ₺ olup, beher hisse bedeli 250 ₺ ve toplam hisse adedi 400.000 adet olarak açıklanabilir (Rakamlar örnek kabilinden verilmiştir).

- iv. Bir fakir bireyin bir yılda alabileceği maksimum hisse adedi belirlenecektir. Örneğin bir kişi yılda maksimum 10 hisseye kadar sisteme katılım isteminde bulunabilir şartı konulabilir. Her hâlükârda sistemden alabileceği maksimum hisse adedi sınırı zenginlik sınırı ile sınırlıdır. Fakir toplamda 80,18 gr. altının değerini aşacak bir değere ulaşacak kadar hisse alamaz. Örneğin; fakirin borcundan ve asli ihtiyaçlarından fazla olarak elinde 40 gr altın karşılığı tutarında para (ve para benzerleri) veya ticaret malı olduğunu varsayalım. Bu durumda toplamda fondan alabileceği hisse tutarı 40,18 gr altın karşılığı tutarı aşamaz.
- v. Bir defa hisse alan fakir bir yıl boyunca ilave hisse alabilmesi ancak zenginlik sınırının (nisap miktarı) düşmesi halinde mümkündür.
- vi. Zenginler (zekât mükellefleri) açısından ise katılımın bir üst sınırı bulunmamaktadır. İslâm'a göre zengin sayılan kişi dilediği kadar tutarla sisteme dahil olabilir.
- vii. Sistem zenginler açısından sadece zekât katılımı ile sınırlı değildir. Sisteme her türlü sadaka niyeti ile katılım serbesttir.
- viii. Sisteme devlet ve hükümet kuruluşları da toplumsal refahı artırmak adına fon yatırabilirler.
- ix. Sisteme fon yatıran zengin ve zengin sayılanlar fonlarını hangi amaçla yatırdıklarını beyan etmek zorundadırlar. Zekât ve diğer fonlar sistem üzerinde ayrı takip edilecektir.
- x. Platform sisteme aracılık edecek internet tabanlı bir sistem üzerinden tüm tarafların erişimine açık olacaktır. Zekât mükelleflerine, devlet kuruluşlarına ağ, bilgi, tanıtım, pazarlama vb. destekleri verecektir.
- xi. Platform tüm bu hizmetleri karşılığı platform toplanan para üzerinden bir komisyon alacaktır. Burada dikkat edilecek en önemli husus zekât mükellefleri bu ödedikleri komisyonu zekât olarak ödenecek zekât tutarlarından düşemeyeceklerdir. Bu ilave bir ücret olup ekonomik kalkınmaya olan katkı dolayısıyla bu kısım için sadece sadaka ecri alacakları ümit edilebilir. Örneğin sisteme 100 ₺ zekât vermek isteyen bir mükellef %2,5 komisyon olduğunu varsayalım toplamda 102,5 ₺ ödeyecek, fakat sadece 100 ₺ zekât ödemiş olacaktır.
- xii. Zekât fonu platform üzerinden fakirlere (zekât verilecek sekiz sınıf) ulaşacaktır. Fakirler zekât alma hakkına sahip olduklarını belgelemeleri halinde bu gruba dahil edilecektir. Bu konuda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı sosyal yardım birimlerinin desteği alınabilir. Bakanlığa bağlı ilgili kuruluş tarafından yine internet üzerinden yapılacak onaylama ile bireyler sisteme sorunsuzca kaydedilebilir. Ayrıca zekât verilecek sekiz sınıf içerisinde zekât memurları da sayılmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce fonu işletenlerin ücretlerinin de zekât fonundan karşılanmasında bir beis olmamalıdır.
- xiii. Fakirlerin (zekât verilecek sekiz sınıf üyesi) sisteme katılımı ancak bir onay formunu imzalamaları halinde mümkün olabilecektir. Bu formda fakir (zekât verilecek sekiz sınıf üyesi) bu sistemden kendisine zekât verilmesi halinde verilen tutarı zekât fonunda değerlendirmek üzere tekrar yatırdığını taahhüt edecektir. Sistemde iki adet sözleşme mevcut olacak ve her ikisini de imzalayacaktır (e-imza sistemi ile). Birinci formda zekât tutarını aldığını (temlik

şartı), diğeri de ise zekât fonuna yatırdığını beyan etmektedir. Her iki formu imzalamayan fakirin sisteme girişi mümkün değildir.

xiv. Zekât fonunda toplanan paralar;

- a. Sermaye piyasalarında İşlâmi kurallara uyan hisse senetlerinde, sukuk gibi enstrümanlarda,
- b. Katılım (İşlâmi) bankalarında,
- c. Mevzuat düzenlemesi ile uygun hale getirilerek ticari kredilerde (murabaha akdi ile vadedeli satış),
- d. ve borsa dışındaki firma veya iş ortaklıkları yoluyla (müşareke-mudarebe)

gibi yollarla değerlendirilerek nemalandırılacaktır. Elde edilen kârlar ve getiriler belirli pe-riyodlarla (daha önce ilan edilen) fon içerisinde katılımcı konumunda olan fakirlere hisse-leri nispetinde dağıtılacaktır.

xiv. Sistemde katılımcı konumunda olan fakirlerin en az bir yıl sistemde kalmaları zorunludur. Bu süre çok uzun süre olmamak üzere artırılabilir (Önerimiz maksimum 5 yıl). Sistemde süre sonunda ayrılma ancak zenginlik şartına bağlıdır. Fakirin toplam varlığı (fon içi ve dışı) nisap miktarı tutara ulaşmadığı sürece sistemden ayrılamaz.

xv. Süre sonunda ana parası ve ödenmemiş son kâr tutarları da ödenerek fakir sistemden çıkacaktır.

xvi. Sistem belirli süreli veya sonsuz süreli kurulabilir. Fon içerisine girenler ve çıkanlar fonun toplam sermaye yapısını aşmamak kaydıyla süresiz veya belirli süreli kurularak işletilebilir.

Görüleceği üzere doğru şekilde kurgulanması, mevzuat alt yapısı hazırlanması, denetlenmesi ve sigortacılık sistemine (katılım veya tekâful sigortacılığı) entegre edilmesi halinde sistem toplum içerisindeki fakirlik seviyesini azaltacak, yeni zenginler oluşturacaktır. Böylece zekâtın kendisinden beklenen toplumsal kalkınma alanına hizmet etmesi gerekleşimiş olacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Zekât ibadeti İşlam'ın en önemli emirlerinden (beş emrin birisi) bir tanesidir. Bu ibadet toplumdaki fakirleri görüp gözetme gibi önemli bireysel faydalarının yanında toplumsal faydaları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle tüm toplumsal yapıyı geliştirip düzenleyen bir fonksiyon icra etmektedir. Hz. Ömer'in "(Yoksullara zekâtı) verirken (onları) zenginleştirin" sözünün gereğine hizmet eden bu çalışmadaki model hayata geçirilmesi halinde zekâtın çok büyük kalkınma hamlelerine hizmet edeceği çok açıktır. Zaten zekât İşlam ekonomik sistemi içerisinde çok büyük faydaları bünyesinde barındıran katalizör vazifesi görmektedir. Zekâtın gerçek fonksiyonlarının anlaşılması etkinlik ve verimliliğini de ortaya çıkaracaktır. Model Türkiye başta olmak üzere tüm İşlâm ülkelerinde uygulanabilecek bir kurguya sahiptir. İnternet alt yapılarının dünya çapında yaygınlaştığı günümüz dünyasında coğrafi sınırların da dışına taşarak İşlâm kardeşliğine de hizmet etmesi oldukça mümkün görülmektedir. Günümüzde önemli bir finansal fon bulma sistemi olarak işlev gören kitle fonlamasının zekât gibi ulvi amaca hizmet eder hale getirilmesi bu çalışmanın özgün ve önemli yönüdür.

Model kurumsal bir zekât fonunun kurulması, internet platformları aracılığı ile yürütülen kitle fonlaması yöntemi sistemiyle ve en önemlisi bu fonun İslami hassasiyetler dikkate alınarak yürütülmesi halinde çok büyük toplumsal faydalar sağlayabileceği ve İslam toplumlarının ekonomik kalkınma süreçlerine hizmet edeceğini ortaya koymaktadır. Bu modelin kamu otoriteleri ve ilgililerce dikkate alınarak uygulamaya geçirilebilmesi en büyük arzumuzdur. Bundan sonraki çalışmalarda modelin geliştirilmesine yönelik öneriler bizi ziyadesiyle memnun edecektir.

Kaynakça

- Achsien, I. H., & Purnamasari, D. L. (2016). Islamic crowd-funding as the next financial innovation in Islamic finance: Potential and anticipated regulation in Indonesia. *European Journal of Islamic Finance*, 5, 1-10.
- Agrawal, A. K., Catalini, C., & Goldfarb, A. (2011). *The geography of crowdfunding* [National bureau of economic research]. NBER publications.
- Ahlers, G. K., Cumming, D., Günther, C., & Schweizer, D. (2015). Signaling in equity crowdfunding. *Entrepreneurship theory and practice*, 39(4), 955-980.
- Aktaş, B. (2015). Tevbe Suresi 60. Ayet Bağlamında Zekâtın Sarf Yerleri. *Diyanet İlmi Dergi*, 51(2), 67-86.
- Aldinda, F. (2022). Equity crowdfunding sharia as Islamic social finance in recovering the economy amid covid-19 pandemic crisis in Indonesia. *NUsantara Islamic Economic Journal*, 1(2), 155-166.
- Anderson, C. (2008). The End of Theory: The Data Deluge Makes the Scientific Method Obsolete. *Wired*. <https://www.wired.com/2008/06/pb-theory/>
- Assenova, V., Best, J., Cagney, M., Ellenoff, D., Karas, K., Moon, J., Neiss, S., Suber, R., & Sorenson, O. (2016). The present and future of crowdfunding. *California Management Review*, 58(2), 125-135.
- Baeck, P., & Collins, L. (2013). *Working the crowd: A short guide to crowdfunding and how it can work for you* [Working the crowd]. Nesta. https://media.nesta.org.uk/documents/working_the_crowd.pdf
- Baeck, P., Collins, L., & Westlake, S. (2012). *Crowding in: How the UK's businesses, charities, government, and financial system can make the most of crowdfunding*. Nesta. https://media.nesta.org.uk/documents/crowding_in_report.pdf
- Bashir, I., & Banze, R. (2020). *Crowdfunding: The Story of People*. Project Nile.
- Belleflamme, P., Lambert, T., & Schwienbacher, A. (2010). *Crowdfunding: An industrial organization perspective*. 25-26.
- Belleflamme, P., Omrani, N., & Peitz, M. (2015). The economics of crowdfunding platforms. *Information Economics and Policy*, 33, 11-28.
- Best, J., Neiss, S., Swart, R., Lambkin, A., & Raymond, S. (2013). *Crowdfunding's potential for the developing world* (Working Paper Sy 84000). World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/409.841.468327411701/Crowdfundings-potential-for-the-developing-world>
- Bible. (2022). *Bible (King James Version)*. <https://biblehub.com/luke/18-12.htm>
- Bos, J. W., Kolari, J. W., & van Lamoen, R. C. (2013). Competition and innovation: Evidence from financial services. *Journal of Banking & Finance*, 37(5), 1590-1601.
- Brabham, D. C. (2008). Crowdsourcing as a model for problem solving: An introduction and cases. *Convergence*, 14(1), 75-90.
- Cambridge. (2021). *The 2nd Global Alternative Finance Market Benchmarking Report* [International Industry Reports]. Cambridge Centre for Alternative Finance. <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2021/06/ccaf-2021-06-report-2nd-global-alternative-finance-benchmarking-study-report.pdf>

- Caron-Fasan, M.-L., Lesca, N., Perea, C., & Beyrouthy, S. (2020). Adoption of enterprise social networking: Revisiting the IT innovation adoption model of Hameed et al. *Journal of Engineering and Technology Management*, 56, 1-20.
- Cumming, D. J., & Johan, S. A. (2020). *Crowdfunding: Fundamental cases, facts, and insights*. Academic Press, Elsevier Inc.
- alık, B. (2016). Zekât ve “Temlik” Esası. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(5).
- Dalgın, N. (2004). Zekat hükümleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(16), 43-72.
- Damad Abdurrahman, G. ř. (2016). *Mecma’ü'l-ehur fi şerhi Mülteka'l-ebhur. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye*.
- Darma, S. (2022). Crowdfunding Pada Teknologi Keuangan Islam. *SOSMANIORA: Jurnal Ilmu Sosial dan Humaniora*, 1(2), 160-166.
- Döndüren, H. (2016). *Delilleriyle İslâm İlmiHALİ (İnanç-İbâdet-Günlük Hayat)*. Erkam Yayınları.
- Duman, A. (2008). Sadaka. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 22, ss. 383-384). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/35/C35011616.pdf>
- Erkal, M. (2013). Zekât. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 44, ss. 207-209). TDV.
- Erkal, M. (2014). *Zekat Bilgi ve Uygulamaları*. Erkam Yayınları, Kampanya Kitapları.
- Estellés-Arolas, E., & González-Ladrón-de-Guevara, F. (2012). Towards an integrated crowdsourcing definition. *Journal of Information science*, 38(2), 189-200.
- Faudzi, M. S. M., Bakar, J. A., & Ahmad, S. (2021). The Relevance of Conventional and Islamic Crowdfunding as Financing Instruments for SMEs. *Journal of Islamic Finance*, 10(1), 59-64.
- Gazzâlî, H.-İ. E. H. M. b. M. b. M. b. A. (2014). *Zekât Sırları ve Fazileti* (Z. elik, Ed.; H. Ünal, ev.). elik Yayınevi.
- GoFundMe. (2022). *About GoFundMe*. <https://www.gofundme.com/c/about-us>
- Hemer, J. (2011). *A snapshot on crowdfunding* (Competence Center “Policy and Regions” R2/2011). Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research (ISI).
- Heminway, J. M., & Hoffman, S. R. (2010). Proceed at your peril: Crowdfunding and the securities act of 1933. *Tenn. L. Rev.*, 78, 879.
- Hervé, F., & Schwiendbacher, A. (2018). Crowdfunding and innovation. *Journal of economic surveys*, 32(5), 1514-1530.
- Hoque, N., Ali, M. H., Arefeen, S., Mowla, M. M., & Mamun, A. (2018). Use of crowdfunding for developing social enterprises: An Islamic approach. *International Journal of Business and Management*, 13(6), 156.
- Horváth, I. (2008). Advanced design technologies. *Mechanical Engineering Conference-Gépészet*, 1-20.
- Howe, J. (2006). The rise of crowdsourcing. *Wired magazine*, 14(6), 1-4.
- Howe, J. (2008). *Crowdsourcing: How the power of the crowd is driving the future of business*. Random House.
- Hudaefi, F. A. (2020). How does Islamic fintech promote the SDGs? Qualitative evidence from Indonesia. *Qualitative Research in Financial Markets*, 12(4), 353-366.
- Ibn Manzur, M. ibn M. (1968). *Lisan al-‘arab* (C. 14). Dar Sadir li al-Taba‘ah wa al-Nashr.
- Iqbal, M., NADYA, P., & Saripudin, S. (2021). Islamic Fintech Growth Prospects in Accelerating MSMEs Growth during the Covid-19 Pandemic: Evidence in Indonesia. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 7(2), 126-140.
- Ishak, M. S. I., & Rahman, M. H. (2021). Equity-based Islamic crowdfunding in Malaysia: A potential application for mudharabah. *Qualitative Research in Financial Markets*, 13(2), 183-198.
- İbnü'l-müneyyir, E.-A. N. A. b. M. b. M. el-Cüzâmî el-Cerevî el-İskenderî. (1966). *El-İntişâf fîmâ tedammene-hü'l-Keşşâf mine 'l-i'tizâl*.

- Junge, L. B., Laursen, I. C., & Nielsen, K. R. (2022). Choosing crowdfunding: Why do entrepreneurs choose to engage in crowdfunding? *Technovation*, 111, 102385.
- Karadâvî, Y. (1984a). *İslâm Hukukunda Zekât "Fik'uz Zekât": C. I* (İ. Sarmış, Çev.). Kayıhan Yayınevi.
- Karadâvî, Y. (1984b). *İslâm Hukukunda Zekât "Fik'uz Zekât": C. II* (İ. Sarmış, Çev.). Kayıhan Yayınevi.
- Kasâni, el-İ. A.-D. E. B. b. M. el-Hanefî. (1974). *Bedâi'u's-senâyi fîtertib eş-şerâyi: C. II*. Dâru'l-Kitab.
- Kauffman, R. J., Kim, K., Lee, S.-Y. T., Hoang, A.-P., & Ren, J. (2017). Combining machine-based and econometrics methods for policy analytics insights. *Electronic Commerce Research and Applications*, 25, 115-140.
- Kazak, H., Afşar, B., Çeker, O., & Okka, O. (2020). *Economic Development and Zakat* (1. bs). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kazak, H., & Okka, O. (2022). *İslami Finans Ekonomik Kalkınma ve Sosyal Barış* (1. bs). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kickstarter. (2022). *Kickstarter Stats*. <https://www.kickstarter.com/help/stats?ref=global-footer>
- Kim, T., Por, M. H., & Yang, S.-B. (2017). Winning the crowd in online fundraising platforms: The roles of founder and project features. *Electronic Commerce Research and Applications*, 25, 86-94.
- Kleemann, F., Voß, G. G., & Rieder, K. (2008). Un (der) paid innovators: The commercial utilization of consumer work through crowdsourcing. *Science, technology & innovation studies*, 4(1), 5-26.
- Kshetri, N. (2015). Success of crowd-based online technology in fundraising: An institutional perspective. *Journal of International Management*, 21(2), 100-116.
- Kuti, M., & Madarász, G. (2014). Crowdfunding. *Public Finance Quarterly*, 59(3), 355.
- Mamonov, S., & Malaga, R. (2018). Success factors in Title III equity crowdfunding in the United States. *Electronic Commerce Research and Applications*, 27, 65-73.
- Manchanda, K., & Muralidharan, P. (2014). Crowdfunding: A new paradigm in start-up financing. *Global Conference on Business & Finance Proceedings*, 9(1), 369.
- Marakkath, N., & Attuel-mendes, L. (2015). Can microfinance crowdfunding reduce financial exclusion? Regulatory issues. *International Journal of Bank Marketing*, 33(5), 624-636.
- Massolution. (2015). *2015CF THE CROWDFUNDING INDUSTRY REPORT*. Massolution Crowd Powered Business. <https://www.smv.gov.pe/Biblioteca/temp/catalogacion/C8789.pdf>
- Maverdi, E.-H. (1989). *el-Ahkâmu's-Sultâniyye, thk. Ahmed Mubârek el-Bağdâdî*. Kuveyt: Dâru İbni Kuteybe.
- Mehmet Zihni. (1957). *Nimet-i İslam (Mufassal İlmihal)*.
- Merton, R. C. (1992). Financial innovation and economic performance. *Journal of applied corporate finance*, 4(4), 12-22.
- Mevsilî, A. B. M. (2007). *El - İhtiyar li ta'lîli'l-Muhtâr*. Çağrı Yayınları.
- Mollick, E. (2014). The dynamics of crowdfunding: An exploratory study. *Journal of business venturing*, 29(1), 1-16.
- Nakaso, H. (2016). *FinTech and the Future of Money*. The University of Tokyo – Bank of Japan Joint Conference, Tokyo. <https://www.bis.org/review/r161214a.pdf>
- Nelly, R., Harianto, H., Majid, M. S. A., Marliyah, M., & Handayani, R. (2022). Studi Empiris Perkembangan Crowdfunding Syariah di Indonesia. *Al-Kharaj: Jurnal Ekonomi, Keuangan & Bisnis Syariah*, 4(5), 1283-1297.
- Novitarani, A. (2018). Analisis Crowdfunding Syariah Berdasarkan Prinsip Syariah Compliance serta Implementasinya dalam Produk Perbankan Syariah. *Al-Manahij: Jurnal Kajian Hukum Islam*, 12(2), 247-262.
- NPS. (2015). *Joseph Pulitzer*. National Park Service. <https://www.nps.gov/stli/learn/historyculture/joseph-pulitzer.htm>

- Özek, A., Karaman, H., Aydın, H. Â., & Erkal, M. (2016). *İbadet ve müessese olarak zekât*. İslâmi İlimler Araştırma Vakfı, Ensar Neşriyat.
- Ramadhani, F. N. (2019). Equity-based crowdfunding: Alternatif penerapan akad mudharabah berbasis non bank. *Imanensi: Jurnal Ekonomi, Manajemen, dan Akuntansi Islam*, 4(2), 9-15.
- Rasyid, M. A.-Z., Setyowati, R., & Islamiyati, I. (2017). Crowdfunding Syariah Untuk Pengembangan Produk Perbankan Syariah Dari Perspektif Shariah Compliance. *Diponegoro Law Journal*, 6(4), 1-16.
- Salam, N. (2019). *Layanan Urun Dana (Equity Crowdfunding) Perspektif Ekonomi Islam* [Master's Thesis]. Studi Ekonomi Syariah Institut Agama Islam Negeri (IAIN).
- Scholz, N. (2015). *The Relevance of Crowdfunding: The Impact on the Innovation Process of Small Entrepreneurial Firms*. Springer Fachmedien Wiesbaden. <https://books.google.com.tr/books?id=p7W4CQAAQBAJ>
- Schumpeter, J. A. (1939). *BUSINESS CYCLES. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process* (C. 1). McGraw-Hill Book Company.
- Schumpeter, J. A. (1947). *Capitalism Socialism and Democracy* (2. bs). Harper and brothers.
- Schumpeter, J. A. (1961). *The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Oxford University Press.
- Schwiebacher, A. (2019). Equity crowdfunding: Anything to celebrate? *Venture Capital*, 21(1), 65-74.
- SEC. (2021). *Crowdfunding for Investors – Updated Investor Bulletin*. Investor Alerts and Bulletins. https://www.sec.gov/oiea/investor-alerts-bulletins/ib_crowdfunding-.html
- Serahsi, E. B. Ş. M. b. E. S. A. (2001). *El-Mebsût*.
- Sorgenfrei, S. (2021). Crowdfunding Salafism. Crowdfunding as a Salafi Missionising Method. *Religions*, 12(3), 209.
- Stevenson, H., & Conveney, P. (1994). *Survey of business angels*. Venture Capital Report.
- Surowiecki, J. (2004). *The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations* (1. bs). Doubleday.
- Tanrıverdi, H. (2003). Hz. Ömer Dönemi Sosyal Devlet Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 16(4), 672-677.
- Tektona, R. I. (2022). Tanggung Jawab Hukum Dewan Pengawas Syariah Terhadap Securities Crowdfunding Syariah Di Indonesia. *Journal Justiciabelen (JJ)*, 2(2), 139-152.
- Thaker, M., Thaker, H. B. M. T., Pitchay, A. B. A., & Khaliq, A. B. (2019). A proposed integrated Zakat-Crowdfunding Model (IZCM) for effective collection and distribution of Zakat fund in Malaysia. *Journal website: zakatkedah. com. my*, 1(2), 1-12.
- Tiberius, V., & Hauptmeijer, R. (2021). Equity crowdfunding: Forecasting market development, platform evolution, and regulation. *Journal of Small Business Management*, 59(2), 337-369.
- Van Horne, J. C. (1985). Of financial innovations and excesses. *The Journal of Finance*, 40(3), 620-631.
- Vismara, S. (2019). Sustainability in equity crowdfunding. *Technological Forecasting and Social Change*, 141, 98-106.
- Vogel, J. H., & Moll, B. S. (2014). Crowdfunding for real estate. *The Real Estate Finance Journal*, 30, 5-16.
- Wahab, N. A., & Rahman, A. R. A. (2012). Productivity growth of zakat institutions in Malaysia: An application of data envelopment analysis. *Studies in Economics and Finance*.
- Wheat, R. E., Wang, Y., Byrnes, J. E., & Ranganathan, J. (2013). Raising money for scientific research through crowdfunding. *Trends in ecology & evolution*, 28(2), 71-72.
- Yasar, B. (2021). The new investment landscape: Equity crowdfunding. *Central Bank Review*, 21(1), 1-16.

İnternet Kaynakları

Bible. (2022). *Bible (King James Version)*. <https://biblehub.com/luke/18-12.htm>

Cambridge. (2021). *The 2nd Global Alternative Finance Market Benchmarking Report* [International Industry Reports]. Cambridge Centre for Alternative Finance. <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2021/06/ccaf-2021-06-report-2nd-global-alternative-finance-benchmarking-study-report.pdf>

GoFundMe. (2022). *About GoFundMe*. <https://www.gofundme.com/c/about-us>

Kickstarter. (2022). *Kickstarter Stats*. <https://www.kickstarter.com/help/stats?ref=global-footer>

NPS. (2015). *Joseph Pulitzer*. National Park Service. <https://www.nps.gov/stli/learn/historyculture/joseph-pulitzer.htm>

SEC. (2021). *Crowdfunding for Investors – Updated Investor Bulletin*. Investor Alerts and Bulletins. https://www.sec.gov/oiea/investor-alerts-bulletins/ib_crowdfunding-.html

ZAKAT APPLICATION BY CROWDFUNDING: A MODEL PROPOSAL

The continuous evolution of technology provides opportunities for innovation in different sectors of the economy. IT innovations, particularly high-power computing equipment and computers, advancing internet technologies and ubiquitous networks have affected people's lives, private and public organizational activities, and have changed and continue to change societies in dramatic ways. Developing technology has affected and developed the field of finance and financial services as well as many areas. The purpose of financial markets is to channel the savings of society into the most profitable investment opportunities on the basis of risk-adjusted returns, accordingly financial innovation can be defined as making markets more operationally efficient or complete. The development of technology based on innovation has made it more possible for financial markets to provide the expected benefits.

One of these developments is the crowdfunding system, which has been effective for the last 10-15 years. Crowdfunding is a term that refers to entrepreneurs raising funds from large groups of people through internet-based platforms in order to finance a project or business in need of investment. Although its basic logic dates back much earlier, the basis of today's crowdfunding system dates back to the 2008s. Since then, its popularity has increased continuously and it still maintains its currency.

The crowdfunding system is an Islamic system if Islamic prohibitions and rules are followed. The suitability of the crowdfunding system in terms of Islamic finance has been discussed in many studies and it has been revealed that it is suitable for the Islamic economy and finance system in terms of its basic structure. The only difference from conventional crowdfunding systems is that they do not contradict Islamic rules and values based on the Qur'an and Sunnah. Some of the main features that distinguish Islamic crowdfunding from traditional ones are: (1) the intentions should be correct and include halal projects (2) it should not be against Islamic contract rules (3) it should not contain illegal matters such as *riba* (interest), *meysir* (gambling-like practices), bribery, *garar* (speculation, etc.) .), *dharar* (actions that cause harm or harm to other parties) etc. (4) companies should be related to the current fatwa (legal opinion) and comply with the rules and regulations issued by the relevant authorities, and (5) an Islamic law supervisory board should be established and the board should supervise the transactions.

Crowdfunding has provided and continues to finance many initiatives around the world today. If models complying with Islamic rules are put forward, crowdfunding will provide the same effects and benefits for Islamic countries. From this point of view, the establishment of systems and practices based on crowdfunding within Islamic financial systems will contribute to the economic growth and development processes of Islamic countries. This system is not only suitable for finding equity capital, but also suitable for other purposes. At this point, the low-income classes of the society often

have little opportunity to use this system. The first need of these segments is to meet their mandatory needs. Zakat emerges as a very good method in solving the basic needs of these needy people. However, as it can be seen in the example of Turkey, today's zakat application cannot serve its real purpose beyond the short-term satisfaction/peace of those in need instead of ending poverty. However, the ultimate purpose of zakat is to eliminate income gaps between individuals in social life. This study we have put forward is a candidate to serve to reveal the real benefit of zakat. The model has a setup that can be applied in all Islamic countries, especially in Turkey. In today's world, where internet infrastructures have become widespread all over the world, it seems quite possible to go beyond the geographical borders and serve the Islamic brotherhood. The original and important aspect of this study is that crowdfunding, which functions as an important financial fundraising system today, serves the sublime purpose like zakat. The main purpose of this study is to support the growth and development processes of Islamic countries by integrating the crowdfunding system with the zakat institution within the framework of a model.

The model reveals that the establishment of an institutional zakat fund, the crowdfunding method system carried out through internet platforms, and most importantly, if this fund is carried out taking into account Islamic sensitivities, it can provide great social benefits and will serve the economic development processes of Islamic societies. It is our greatest desire that this model can be put into practice by considering public authorities and relevant authorities. Suggestions for the development of the model in future studies will be very pleasing to us.